

NAJPREJ ŠTAL'CA, POL PA ... KONJ

PODROČJE: ŽIVINOREJA (DRUGA PODROČJA)

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorice: Hana Potočnjak

Larisa Šek

Katja Tajhman

Mentorici: mag. Maja Korban Črnjavič

Tina Zdravec, prof.

Ormož, 2016

»Kjerkoli in kadarkoli v preteklosti je človek pustil svoj odtis na zemlji ... vedno boste našli zraven odtis kopita.«

(John Moore)

»Konja narava ni ustvarila za šport in tudi za vojne in osvajanja ne. Naredila ga je za svobodno življenje v stepi in preriji.«

(Iztok Humar)

ZAHVALA

Za pomoč pri izdelavi raziskovalne naloge se zahvaljujemo mentoricama mag. Maji Korban Črnjavič in Tini Zadravec, prof. slovenščine. Pomagali sta nam pri spoznavanju metod raziskovanja.

Hvaležne smo učiteljici Renati Pučko, prof. matematike in računalništva, za koristne nasvete pri urejanju in oblikovanju raziskovalne naloge. Zahvaljujemo se tudi učiteljici Mirjani Meško, prof., za prevod povzetka v angleščino.

Posebna zahvala gre prof. dr. Ivanu Štuhec, znanemu slovenskemu etologu, ki je z nami velikodušno delil svoje dragoceno znanje in obogatil naše terensko raziskovanje. Hvala gospe Urški Markelj, oskrbovalki kopit, in gospe Nataliji Nedeljko, predsednici Društva za zaščito konj, za odkrite odgovore na naša radovedna vprašanja. Hvaležne smo Mateji Vrhnjak, ker je z nami delila lepe spomine na stik z aktivnim hlevom.

Hvala ekipi Oddaje o živalih in ljudeh pri RTV SLO za čudovit posnetek našega terenskega opazovanja.

Iskrena zahvala tudi vsem lastnikom konj, ki so nam dovolili ogled hleva ali so prijazno sodelovali v fokusni skupini in anketi.

KAZALO

1	UVOD	7
2	HIPOTEZE IN METODE DELA	9
2.1	Hipoteze	9
2.2	Metode dela	9
2.2.1	Preučevanje literature	9
2.2.2	Elektronski vir	9
2.2.3	Anketa.....	9
2.2.4	Fokusna skupina	9
2.2.5	Intervju/raziskovalni pogovor.....	10
2.2.6	Terensko opazovanje.....	10
3	TEORETIČNI DEL	11
3.1	Konj	11
3.1.1	Razvoj konja.....	11
3.1.2	Udomačitev konja.....	11
3.1.3	Osnovne potrebe konja	11
3.2	Načini uhlevitve konj	13
3.2.1	Zaprti tipi hlevov.....	13
3.2.2	Odprti tipi hlevov	13
3.3	Konjereja v Sloveniji	16
4	REZULTATI	17
4.1	Rezultati in analiza ankete	17
4.2	Povzetek in analiza raziskovalnega pogovora s prof. dr. Ivanom Štuhecem	24
4.2.1	Analiza terenskega opazovanja z ocenjevanjem tipov hlevov	25
4.3	Povzetek in analiza raziskovalnega pogovora z Urško Markelj, oskrbovalko kopit	27
4.4	Povzetek in analiza raziskovalnega pogovora s predsednico DZZ konj	28
4.5	Analiza fokusne skupine	29
5	DISKUSIJA	31
6	ZAKLJUČEK S SMERNICAMI ZA NAPREJ	33
7	VIRI IN LITERATURA	35
8	PRILOGE.....	37
8.1	Intervju s prof. dr. Ivanom Štuhecem (Priloga A)	37
8.2	Intervju z Urško Markelj, dipl. ing. zootehnik (Priloga B)	41
8.3	Intervju s predsednico Društva za zaščito konj (Priloga C)	43
8.4	Ocenjevalni obrazec za hleve (Priloga Č).....	46
8.5	Anketni vprašalnik (Priloga D)	47

KAZALO SLIK

Slika 1: Med terenskim opazovanjem (Vir: T. Zadavec, 2016)	7
Slika 2: »Čohanje« je primer socialne interakcije med konji. (Vir: J. Ivančič, 2016).....	12
Slika 3: Zadovoljevanje potreb v divjini, v odprtem in v zaprtem tipu hleva. (Vir: K. MacWilliams, 2011)	14
Slika 4: Aktivni hlev konjem ponuja zaposlitev, gibanje in družbo. (Vir: Vrhnjak, 2009)	15
Slika 5: Aktivni hlev vsebuje več elektronsko vodenih krmišč. (Vir: Vrhnjak, 2009)	16
Slika 6: Število lastnikov konj.....	17
Slika 7: Obdobje lastništva konja.....	18
Slika 8: Uporaba konja.....	18
Slika 9: Tip hleva	19
Slika 10: Konjeve možnosti izhoda na zrak.....	19
Slika 11: Možnosti gibanja za konja.....	20
Slika 12: Število obiskov kovača/leto	20
Slika 13: Delež podkovanih konj.....	21
Slika 14: Število odmerjenih obrokov sena/dan.....	21
Slika 15: Stik s čredo	22
Slika 16: Zavedanje konjevih potreb	22
Slika 17: Vedenjske motnje pri konjih	23
Slika 18: Viri informacij in znanja o konjih.....	23
Slika 19: Snemanje pogovora s prof. dr. Ivanom Štuhecem za oddajo O živalih in ljudeh (Vir: T. Zadavec, 2016)	24
Slika 20: Odprti tip hleva s padoki (Vir: M. Korban Črnjavič, 2016)	25
Slika 21: Odprti hlev (»lauf štala«) in lipicanca (Vir: M. Korban Črnjavič, 2016).....	25
Slika 22: Oglad zaprtega hleva z boksi in individualnimi okni (Vir: H. Potočnjak, 2016).....	26
Slika 23: Zaprt hlev s privezom (Vir: T. Zadavec, 2016).....	26
Slika 24: Poni v domiselno zasnovanem primeru aktivnega hleva (Vir: P. Gjureč, 2016)	27
Slika 25: Urška Markelj med delom v Avstraliji (E. Howell, 2016).....	28
Slika 26: Primer zanemarjane kobile, ki je bila rešena s strani DZZ konj (Vir: DZZ konj, 2015).....	29
Slika 27: Udeleženci fokusne skupine (Vir: T. Zadavec, 2016)	30
Slika 28: Odgovori udeležencev fokusne skupine na vprašanje o idealnem hlevu. (Vir: T. Zadavec, 2016).....	30
Slika 29: Odlomek iz oddaje O živalih in ljudeh, v kateri smo predstavili svoje terensko opazovanje (Vir: T. Zadavec, 2016)	34

POVZETEK

Konj človeka tesno spremlja že dolga tisočletja. V tem času se je odnos človek–konj samo poglobljaj in danes je ta plemenita žival ena tistih, ki človeku spet pomeni tesen stik z naravo. Prav zato je zelo pomembno, da človek kot odgovoren lastnik s to živaljo ravna tako, da pri negi in načinu reje zadovoljuje konjeve potrebe, ki so: potreba po gibanju, življenju v čredi, po svežem zraku, svetlobi in ustreznem načinu prehranjevanja. V raziskovalni nalogi smo med slovenskimi lastniki konj ugotavljali, ali poznajo te konjeve potrebe in v kolikšni meri jih upoštevajo pri načinu uhlevljanja. Nekoč pogosti zaprti tipi hlevov s privezi za konja niso primerni in ker sodobne smernice s področja konjereje dajejo prednost sistemom proste reje, ki so v tujini že v velikem porastu, smo želeli ugotoviti, kateri tip hleva trenutno prevladuje v Sloveniji, predvsem pa, ali se pri nas že pojavlja t. i. aktivni hlev, ki je tehnološko najbolj dovršena in konju najprijaznejša oblika hleva.

Pri terenskem opazovanju, ki smo ga izvedli ob spremstvu etologa prof. dr. Ivana Štuheca, smo z ocenjevalno lestvico potrdili, da so za konje najustreznejši odprti tipi hlevov, saj zadovoljujejo vse konjeve naravne potrebe.

S pomočjo anketnega vprašalnika in fokusne skupine smo ugotovili, da večina lastnikov pozna konjeve potrebe in da jih svojim konjem tudi v veliki meri zadovoljuje. Rezultat ankete je pokazal tudi, da v Sloveniji trenutno prevladuje zaprti tip hleva z boksi, kar smo potrdili tudi skozi raziskovalni pogovor z oskrbovalko kopit, ki med delom obiskuje številne slovenske hleve. Ugotovili smo tudi, da so načini proste reje (»laufštala«) v porastu in čeravno v Sloveniji še ni aktivnih hlevov po nemškem vzoru, smo odkrili, da pri nas obstajajo domiselno in veliko bolj naravno zasnovani primeri takšnega hleva, ki bi jih bilo vredno predstaviti kot primere dobre prakse.

Na terenskem opazovanju smo posneli poučen prispevek za oddajo O živalih in ljudeh, z izsledki raziskave pa bomo preko strokovne periodike, spletnih strani in preko konjeniških društev po Sloveniji seznanili lastnike konj. Še posebej skrbno bomo vsebine prenesli lastnikom začetnikom in mladi populaciji s poudarkom, da se odgovorno lastništvo konja pričinja prav pri ustrezni zasnovi hleva.

Ključne besede: potrebe konj, tipi hlevov, prosta reja, aktivni hlev

ABSTRACT

Horses have been peoples' companions for millenniums. In the meantime, the man-horse relationship only deepened and today this noble animal is the one that signifies the closest connection between man and nature. That is why it is very important that they are responsible owners and treat the animal so that by caring for it and breeding it meets the horses' needs, which are: the need for movement, life in the herd, the fresh air, light and proper nutrition. In the research assignment we investigated whether Slovenian horse owners know horses' needs and to which extent do they follow them when their horses mainly live in stables. Closed types of stables with tethered horses, that were once common, are no longer appropriate. Modern guidelines in the field of horses are in favor of free-range systems, which are common abroad. We wanted to determine what type of stables currently prevail in Slovenia, in particular, whether we have the so called "active stables" which are the most technologically sophisticated and horse-friendly format of stables.

During field work, which was carried out with the help of ethology doctor Ivan Štuhec, we confirmed that the best way to breed horses is by introducing the "active stables" - free range because it fulfills all horses' needs.

With the help of a survey and focus group we determined that most owners know horses' needs and that they, in favor of their horses well-being, also abide by them. The results show that the major type of horse breeding is the one in closed stables with compartments or boxes, which we also determined through the research interview with a hoof supplier who visits many stables during her work time. We also found out that in Slovenia free ranges are increasing and that perhaps we do not

have “active stables”” according to the German model, we have many imaginative and more naturally designed stables which could be presented as good practice.

On the field, we filmed an educational clip for the TV show About animals and people. We will aim to publish the findings of our research assignment in professional journals and on web pages. Horse societies will help us spread the word on the findings to individual horse owners. We will mainly focus on acquainting horse owners – beginners and young population with our research findings. Responsible ownership starts with the appropriate design of the stable.

Key words: horses' needs, types of stables, free range, “active stable”

1 UVOD

Če je pes tista žival, ki je človeku skozi zgodovino najbolj zvest prijatelj, potem je konj tisti, ki je človeka in njegov razvoj najbolj zaznamoval in mu ga olajšal. Konj je tisti, ki je človeku omogočil, da je postal mobilnejši, hitrejši in tudi močnejši. Težko bi si predstavljali potek človeške zgodovine brez prisotnosti konja. Danes – v 21. stoletju, se konju popularnost spet vrača. Čeprav bi človek danes brez konja zlahka preživel, pa se te plemenite živali spet naseljujejo v človeška srca in človeška življenja. Toda danes konj človeku predstavlja predvsem družabnika, ljubljenca in partnerja pri rekreaciji v naravi.

Kljub temu, da je konj že več tisoč let udomačena žival, ki je vajena tesnega odnosa s človekom, pa so njegovi instinkti, vedenje in potrebe skorajda nespremenjeni – konj je še vedno ena tisti domačih živali, katere telo in duša najbolj hrepenita po svobodnem bivanju v divjini. Vprašanje, ki si ga zastavljamo prav na začetku našega raziskovanja pa je, ali se človek tega pri delu in skrbi za konja tudi zaveda. Z lastništvom živali je namreč tesno povezana odgovornost za njeno dobro počutje in ustrezno skrb zanjo. Tega se zavedajo tudi v Društvu za zaščito konj, ki še vedno na podlagi prijav mučenja in zanemarjanja teh živali rešujejo številne žalostne prizore po Sloveniji. Danes namreč ni težko poceni priti do konja, težave pa se pričnejo, ko je potrebno primerno urediti njegovo bivalno okolje, čeravno je prav to tudi predmet zakonodaje.

V 6. členu Zakona o živinoreji je v prvem odstavku predpisano, da je treba konje rediti tako, da so zadovoljene njihove biološke potrebe, da niso motene njihove telesne funkcije in vedenje. Glede na drugi odstavek 6. člena Zakona o živinoreji so krmljenje, nega in nastanitev konj primerni takrat, kadar ustrezajo konjevim fiziološkim, etološkim in drugim potrebam. Konji morajo biti primerno negovani, zagotovljena pa jim mora biti ustrezna nastanitev v objektih za rejo. (Zakon o živinoreji, 2002)

Slika 1: Med terenskim opazovanjem (Vir: T. Zadravec, 2016)

Klasičen – zaprti tip hleva z boksi (kaj šele s privezi, ki so bili včasih nekaj običajnega) konjem ne omogoča vsega, kar dejansko potrebujejo, v enem svojih strokovnih člankov v Reviji o konjih (november 2009, str. 11) poudarja Mateja Vrhnjak, ki je kot študentka višješolskega strokovnega programa Upravljanje podeželja in krajine na Biotehniškem centru Naklo v študijskem letu 2008/2009 obiskala posestvo v Nemčiji, kjer je opazovala poseben primer proste reje – t. i. aktivni hlev in o njem

med letoma 2009 in 2011 pisala v seriji petih člankov v Reviji o konjih. Gre za najnovejši in sistemsko najbolj dovršen primer proste reje, ki živalim zagotavlja zadovoljevanje vseh potreb. V Nemčiji je takšen tip hleva že močno v porastu¹, pri nas pa se je šele začelo pisati o njem.

Po pogovoru z Matejo Vrhnjak in po pregledu sistema Cobiss smo ugotovili, da o aktivnem hlevu pri nas še ni bilo objavljenih raziskav, prav tako pa nas je zanimalo, kakšna je splošna osveščenost slovenskih lastnikov konj glede osnovnih potreb konja. Zato smo se odločili, da naredimo uporabno raziskovalno nalogo, ki bi poleg tega raziskala, ali aktivni hlev v Sloveniji sploh obstaja, predvsem pa nas je zanimalo, kateri tipi hlevov v Sloveniji prevladujejo. Domnevali smo namreč, da aktivnega hleva v Sloveniji še ni in da trenutno prevladuje zaprti tip uhlevitve konj z boksi.

Z raziskovalno nalogo smo se odločili raziskati odgovorno lastništvo slovenskih lastnikov konj, kot se kaže skozi njihovo poznavanje potreb konja in način uhlevitve, z namenom, da bi na podlagi teh ugotovitev lažje spodbudili k razmišljanju o preureditvi hlevov in s tem izboljšanju počutja, zdravja in nenazadnje uporabnosti konja, ki človeku življenje bogati in lepša.

Raziskovalno nalogo smo zasnovali tako, da smo najprej skozi proučevanje obstoječe literature podrobneje spoznali to področje, kasneje pa na podlagi omenjenih predvidevanj raziskali problem. Osredotočali smo se na uporabno vrednost svojega raziskovalnega dela, s katerim bomo lahko prispevali k boljšemu stanju na področju slovenske konjereje (osveščanje).

¹ Nemška revija Reiter Revue, ki že od leta 1994 dalje razpisuje vsakoletni natečaj za najboljši nemški hlev, ki konjem omogoča zadovoljevanje potreb po svetlobi, zraku, gibanju in čredi, je zagotovo pripomogla k popularizaciji sistemov proste reje, saj zadnja leta zmagujejo predvsem aktivni hlevi. (Reiter Revue, 2016)

2 HIPOTEZE IN METODE DE LA

2.1 Hipoteze

Še preden smo se lotili natančnega raziskovanja problematike, smo postavili naslednje hipoteze:

H1: Več kot polovica slovenskih lastnikov konj pozna osnovne potrebe konj.

H2: V Sloveniji trenutno prevladujejo zaprti tipi hlevov z boksi.

H3: V Sloveniji še ni aktivnega hleva po nemškem vzoru.

2.2 Metode dela

2.2.1 Proučevanje literature

Svoje raziskovalno delo smo pričeli s pregledom strokovne literature s področja konjereje. Ta zajema tako knjige, kot tudi revije in zakonodajo. Zanimal nas je predvsem sodoben pogled na konjerejo, zato smo veliko koristnih informacij našli predvsem v novejši literaturi in pa v serijskih publikacijah (strokovnih revijah) ter na spletnih straneh s tega strokovnega področja.

2.2.2 Elektronski vir

Ker je o aktivnih hlevih v slovenščini zelo malo literature, smo za dodatna pojasnila preko elektronske pošte povprašali še Matejo Vrhnjak, avtorico člankov o aktivnih hlevih v Reviji o konjih.

Podatek o številu konj in lastnikov teh živali v Republiki Sloveniji v trenutku nastanka naše raziskave smo pridobili od Inštituta za rejo in zdravstveno varstvo kopitarjev (elektronska pošta z odgovorno osebo Katarino Jamnik Cerk, dr. vet. med.).

2.2.3 Anketa

Za eksperimentalni del naloge smo sestavili anketni vprašalnik in ga v mesecu januarju razdelili med 118 lastnikov konj iz vseh statističnih regij Slovenije. Največ konjarjev smo sicer pridobili iz Podravske regije, iz katere prihajamo tudi sami, iz Goriške in Posavske pa nismo uspeli pridobiti nobenega. Anketni vprašalnik smo pošiljali preko poznanstev po klasični ali po elektronski pošti naključnim lastnikom konj. Čeprav anketiranje ni tipična raziskovalna metoda na področju naravoslovja, nam je anketni vprašalnik služil kot dopolnilna metoda, ki smo jo kombinirali še z ostalimi raziskovalnimi metodami.

2.2.4 Fokusna skupina

S to kvalitativno raziskovalno metodo smo lastnike konj s pomočjo skupinske interakcije spodbudili k poglobljenemu razmišljanju o odnosu do konj in o načinih sodobne reje konj. Ta skupinski raziskovalni pogovor smo izvedli, da bi dopolnili anketni vprašalnik z odprtimi vprašanji o potrebah konj, o odnosu lastnikov do konj, o poznavanju pojma aktivni hlev.

V fokusni skupini smo 8 lastnikov konj različnih starosti iz različnih koncev Slovenije, ki imajo različne izkušnje s konji (od profesionalnih jahačev do začetnikov rekreativnega jahanja) in se med seboj večinoma ne poznajo, združili v zaprto skupino, ki smo jo prav v ta namen odprli na socialnem omrežju Facebook. Za ta način izvedbe fokusne skupine smo se odločili, ker smo tako lažje pridobili raznoliko skupino in jo glede na oddaljenost pridobili za 1 uro dolgo odprto razpravo. Ker dve učenki nimata svojega profila na tem omrežju, je pogovor potekal preko mentorčinega profila. Pogovor smo izvedli 11. 1. 2016.

2.2.5 Intervju/raziskovalni pogovor

Izvedli smo tri raziskovalne pogovore (ki so v celotni obliki dodani v poglavju Priloge). S slovenskim etologom, prof. dr. Ivanom Štuhecem, smo izvedli raziskovalni pogovor, ki nam je pomagal osvetliti pomen poznavanja vedenja živali pri ustrezni skrbi zanje. Ta raziskovalni pogovor je potekal ob terenskem opazovanju – ogledu tipov hlevov.

Izvedli pa smo še dva raziskovalna pogovora, ki pa sta potekala preko elektronske pošte, saj sta nam pomagala dopolniti podatke iz ankete (o tipih hlevov, ki v Sloveniji prevladujejo) in raziskati dejansko stanje glede načinov reje in odgovornega lastništva konj na Slovenskem. Odgovore smo poiskali pri gospe Urški Markelj, dipl. ing. zootehniko, ki se ukvarja z naravno oskrbo kopit približno 145 konj lastnikov iz cele Slovenije, in pri gospe Nataliji Nedeljko, predsednici Društva za zaščito konj, ki aktivno sodeluje pri reševanju problematike zanemarjanja in mučenja konj.

2.2.6 Terensko opazovanje

Pri proučevanju tipov hlevov smo se ob študiju literature želeli v živo prepričati o značilnostih posameznega tipa hleva, predvsem pa o prednostih in slabostih posameznega. Opazovanje smo izvedli v spremstvu prof. dr. Ivana Štuheca, upokojenega profesorja z Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, s katerim smo hkrati izvedli še raziskovalni pogovor.

Pri opazovanju tipov hlevov nam je služil obrazec z ocenjevalno lestvico, ki smo jo sestavili na podlagi teoretičnih spoznanj in po posvetovanju s prof. dr. Ivanom Štuhecem. Na ta način smo obiskali 5 različnih tipov hlevov in jih kvantitativno ocenili.

3 TEORETIČNI DEL

3.1 Konj

Konja (*Equidae*) uvrščamo v družino velikih lihoprstih kopitarjev. Vanjo sodijo tudi zebre in osli. (Biologija, 2007)

3.1.1 Razvoj konja

Izvor konja sega vsaj 60 milijonov let nazaj v Ameriko. Izvorna oblika teh živali (*Eohippus*) je bila po velikosti bolj kot današnjemu konju podobna lisici. Predniki konja so se iz gozdnih živali, ki so se prehranjevale predvsem z listjem, preselili na odprto stepsko pokrajino, njihova primarna hrana pa je postala trava. (Biologija, 2007)

Prednik današnjega konja je imel drugačno zgradbo nog. Konji danes stopajo le po konici z roževino obdanega končnega prstnega člena – tretjega prsta, ostali so namreč skozi razvoj od *Eohippusa* do danes postopoma zakrneli. (Biologija, 2007) Od tod poimenovanje lihoprsti kopitarji.

Filogenetski razvoj konj obsega več razvojnih oblik, ki so se razširile po vsem svetu. (Vejnovič in sod., 2008)

3.1.2 Udomačitev konja

Človek naj bi konja udomačil približno 4000 let pr. n. št. Prvotno ga je imel najbrž za lovno divjad, s pomočjo katere je pridobival meso, kožo, žimo, kosti. (Vejnovič in sod., 2008)

Domneva se, da je človek v postopni udomačitvi začel konja uporabljati tudi za vleko in prenašanje tovora, kasneje pa tudi za prenašanje jezdeca – jahanje. Dokazi o vleki bojnega voza segajo v stari Orient, torej 2000 let pr. n. št. (Werner, 1993)

Kmalu se je izkazalo, da je konj človeku omogočal, da je ta lažje nadzoroval večja območja, da je postal mobilni in močnejši v boju. Konj je postal človekov tesni sopotnik, jahanje in vzgoja konja pa skozi tisočletja že prava umetnost. Konjeništvu je razcvet doživelo v času srednjega veka in imelo zelo velik pomen vse tja do prve svetovne vojne. (Humar, 2005)

V času hitrega razvoja industrializacije, modernizacije in motorizacije vojske, kmetijstva in transporta je vloga konja začela upadati, hkrati pa se je začel močno razvijati konjeniški šport in ljubiteljska konjereja. (Humar, 2005)

3.1.3 Osnovne potrebe konja

Vedenje konja je kljub udomačitvi še vedno nagonsko. Potrebe, prirojene vzorci, strahovi udomačenih konj so enaki kot pri njihovih divjih prednikih. Zato med osnovne konjeve potrebe uvrščamo:

- potrebo po samoohranitvi – po preživetju (konj je begava, plašna žival – plen),
- prehranjevanje (in pitje),
- razmnoževanje,
- socializacijo in navade. (Hill, 2011)

Marinšek (2014) pa konjeve nagone deli na dve veji:

- na nagone samoohranitve (h katerim spadajo potreba po hrani in vodi, potreba po gibanju, potreba po počivanju in potreba po samozaščiti) in
- nagoni ohranitve vrste (h katerim uvrščamo seksualni in materinski nagon, nagon po družbi idr.).

Konj ima odlično razvit mišično-skeletni in krvožilni sistem ter dihala, saj je rojen tekač in ima velike potrebe po gibanju. Njegov odlično razvit gibalni aparat mu je tudi dobro služil pri begu pred plenilci. Konjevo naravno okolje je iz gozda prešlo na prostrane stepe in savane, ki so mu nudile velike površine, na katerih je iskal hrano. Zaradi izobilja krme in ker prav tako dobro izkorišča tudi krmo slabše biološke vrednosti, ima konj sorazmerno slabo razvit prebavni trakt – njegove potrebe zahtevajo večkrat po malo hrane. (Trapečar, 1999)

V naravi se konji zaradi vseh teh značilnosti prehranjujejo od 12 do 16 ur in se pri tem gibljejo, saj hrano in čisto vodo iščejo po večjem teritoriju. (Hill, 2011)

Ob gibanju in menjavi okolja si je konj čistil dlako (dež, sonce, čohljanje, valjanje) in brusil kopita. (Trapečar, 1999)

Če človek konju nudi takšno oskrbo, ki zadovoljuje njegove primarne bivanjske potrebe, potem bo lahko tudi konjev termoregulacijski sistem opravljal svojo osnovno funkcijo – vzdrževanje telesne temperature. Gre za to, da konju ustreza temperatura okolja in da se vsakršnim vremenskim spremembam zelo hitro prilagaja (tudi do 40 stopinj Celzija v enem dnevu) – to mu omogoča koža in dlaka. Prav zato je lahko zelo neprimerno, če konja zapiramo v hlev brez zračenja oz. ga pokrivamo, saj mu s tem porušimo njegovo naravno ravnovesje. V naravi se živali umikajo pred močnim soncem, sicer pa imajo rade blag veter, saj jim nosi sporočila. (Vrhnjak, 2010)

Konji imajo izjemno močno potrebo po življenju v družbi istovrstnih živali (čredni nagon). V naravi se konji najpogosteje povezujejo v haremske črede, ki jo sestavljajo vodilni žrebec, ena do treh kobil in njihovi potomci. (Marinšek, 2014)

Skozi razvojne faze se je konj od pritlikavega samotarja, ki je živel v gozdu, dolga tisočletja razvijal v žival, ki je v divjini preživela le v varnem zaledju črede. To močno potrebo po družbi ima konj še danes, toda v času udomačitve je človek močno posegel v življenje konja tako, da je vlogo črede zamenjal hlev. Ta danes konju nudi ne samo zatočišče, ampak pogosto tudi edino »družbo«. (Werner, 1993)

Slika 2: »Čohanje« je primer socialne interakcije med konji. (Vir: J. Ivančič, 2016)

Slabosti udomačitve izvirajo iz napačnih človekovih ravnanj s konjem, ki so posledica nepoznavanja resničnih konjevih potreb. Tako je lahko enolično življenje v boksu, izoliranem od črede, zelo stresno (in se bo konj tako psihično kot fizično zelo slabo počutil). Ljudje konja pogosto tudi preveč krmijo, predvsem pa ga zasipljejo s preveč koncentrirane (žita, krmila) in premalo voluminozne hrane (seno, slama). Konji se pogosto veliko premalo gibljejo, so zaprti in osamljeni. (Hill, 2011)

Pri udomačenih konjih se ob nezadovoljevanju konjevih potreb lahko pojavijo številne vedenjske težave in motnje. Marinšek (2014, str. 130) jih deli v tri kategorije:

- motnje v povezavi z gibanjem (zibanje, kopanje z nogami, hoja v krogu, majanje z glavo, samopoškodovanje ...),
- motnje v povezavi z agresivnostjo in uporništvom (agresivnost, grizenje, brcanje ...),
- oblike anomalij v povezavi z usti, z uživanjem hrane in vode (grizenje lesa, hlapanje in požiranje zraka ...).

Motnje se dajo odpraviti ali vsaj omiliti, vendar je potrebno spremeniti način reje oz. dela s konjem – izogibati se je potrebno zapiranju konja v boks, ga čim bolj zaposliti oz. mu omogočiti gibanje, pašo, ustrezno konjsko družbo. (Marinšek, 2014)

Človek lahko konju bivanje zelo olajša, če kar se da upošteva potrebe te vrste živali in ji omogoči čim bolj naravno življenje. To vključuje:

- čim več gibanja,
- življenje z drugimi konji (čredo),
- pašnik – večjo ogrado, kjer se lahko prosto prehranjuje,
- neomejen dostop do sena ali najmanj tri obroke sena dnevno,
- čim manj koncentrirane hrane (žit),
- dostop do soli, mineralov in sveže vode. (Hill, 2011)

3.2 Načini uhlevitve konj

Hlev je običajen in najbolj pogost način reje konj, ki mora konju nuditi redno gibanje, nego, zaposlitev in hranjenje. Namestitvev v skladu s konjevimi potrebami in zakonodajo je velikega pomena, saj večina konj v njem preživi večji del svojega življenja. (Werner, 1993).

Nekaj desetletij nazaj lastniki konj na počutje konja niso dali veliko in zato se niso kaj dosti ukvarjali s kvaliteto bivanja živali v hlevu. Pogled lastnikov konj se je skozi desetletja zelo spremenil. Ker se je vse več ljudi začelo zanimati za rejo konj v športne namene, so se ti začeli izobraževati o negi konja in o njegovih potrebah. S tem znanjem so hlevi postali veliko bolj prostorni, zračni in odprti, kar je konju nudilo večje izživiljanje njegovih naravnih potreb. (Vejnovič in sod., 2008)

Obstajajo številni načini reje konj. Zbrali smo najpogostejše, ki jih lahko razdelimo predvsem glede na to, ali gre za odprte ali zaprte hleve – torej ali je konju omogočeno vsaj delno prosto gibanje in izpust ali ne.

3.2.1 Zaprti tipi hlevov

Med zaprtimi hlevi najdemo način uhlevitve, ki jo Trapečar (1999, str. 174) priporoča le takrat in za tiste konje, ki se vsak dan vsaj 1 uro lahko gibljejo. Gre za sistem stojišča ustreznih dimenzij, ki vključujejo priveze. Konji v takšnem hlevu preživijo privezani za hlevsko uzdo.

V zaprtem sistemu reje so pogosti boksi (ustreznih dimenzij, glede na velikost konja), ki pa lahko vključujejo tudi individualna okna, skozi katera lahko konj spremlja okolico. Trapečar (1999, str. 173) za gradnjo boksov narekuje točno določene dimenzije in priporočila.

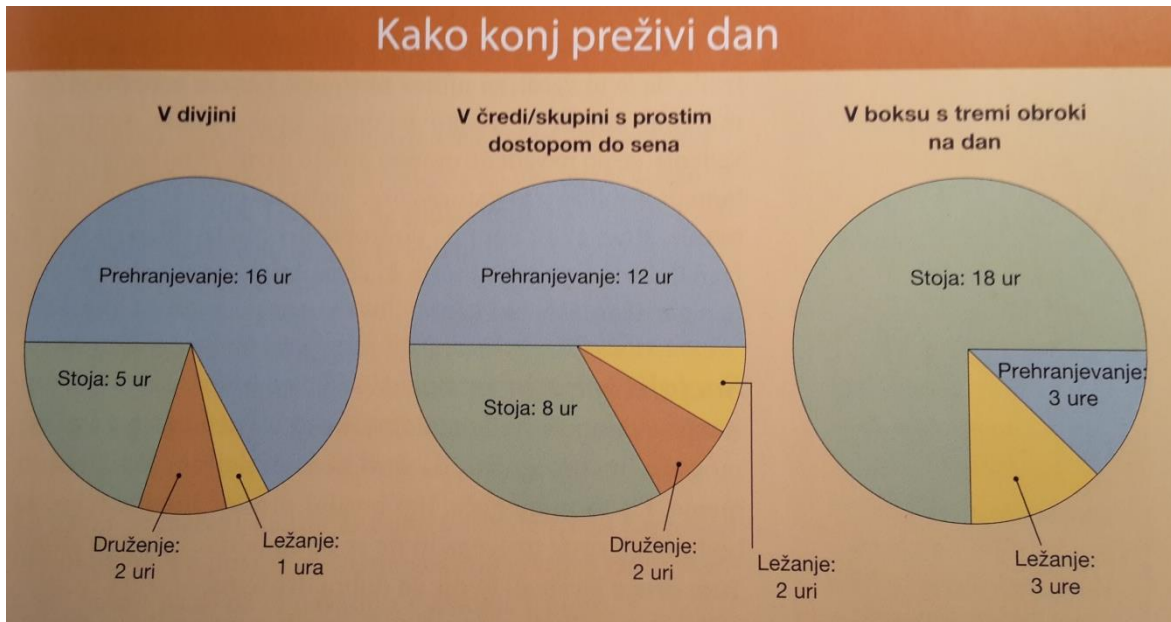
3.2.2 Odprti tipi hlevov

Marinšek (2014, str. 30) navaja, da je za konje najbolj zdrav odprti hlev s pašo. Ti hlevi z možnostjo izhoda na pašo ali vsaj v izpust omogočajo konju nenehno prosto gibanje, stik s čredo in nenehen dostop do pašne oz. sena.

Odprti – prosti hlevi so najboljši tudi za skupinsko rejo živali istih kategorij (breje kobile, kobile z žrebeti, enoletniki, dvoletniki). (Trapečar, 1999)

Čeprav noben tip hleva ne more konju v celoti zadovoljiti osnovnih potreb, kot bi jih izživel v divjini, pa so odprti tipi hlevov konju veliko bolj prijazni kot zaprti (boksi, privezi). Spodnji diagrami natančneje pojasnjujejo to dejstvo.

Slika 3: Zadovoljevanje potreb v divjini, v odprtem in v zaprtem tipu hleva (Vir: K. MacWilliams, 2011)

Aktivni hlev

T. i. aktivni hlev je pri nas še precejšnja novost, o kateri se šele govori in piše v strokovnem periodičnem tisku, v tujini (Nemčija, Avstrija) pa so tovrstni hlevi že aktivno v porastu.

Snovalec tovrstnega sistema proste reje je Nemeč Thorsten Hinrichs, lastnik podjetja HIT (Hinrichs Innovations + Technik), ki je leta 2001 na konjeniškem sejmu Equitana prvič predstavil sistem uhlevitve – aktivni hlev. Do leta 2008 je v Nemčiji izdelal opremo že za 250 primerov tovrstnih hlevov. (Höchstetter, 2008)

V aktivnem hlevu je uravnoteženo poskrbljeno za celostno zadovoljitev vseh konjevih potreb, predvsem pa za izdatno gibanje, pravilno prehrano in nego, ker vsakega konja obravnavajo individualno, čeprav gre za skupinsko rejo. Taka vrsta hleva omogoča zadovoljitev specifičnih socioloških potreb konj. So kot simulacija naravnega življenja konj. Aktivni hlev sicer lahko vključuje individualne in skupinski bokse, vendar je ob avtomatskem vodenju konju omogočeno tudi prosto vstopanje in izstopanje po želji (odpiranje vrat na osnovi čipov konj). Tak hlev lahko na večji površini vključuje tudi prostor za valjanje in zadovoljevanje potreb po udobju, boks za aklimatizacijo, zavetišča, silos za koncentrirano hrano, skladišče za seno ter krmilnike in napajalnike. Optimalno oskrbo konj dosežemo z avtomatsko vodenim krmilnikom, ki je povezan z informacijskim sistemom, ki pomeni možnost individualnega krmnega programa za vsakega člana črede posebej. (Vrhnjak, 2010)

V Nemčiji je že ena petina konj nastanjenih v sistemih proste reje (sem spadajo tudi aktivni hlevi), ta delež pa se vztrajno povečuje. (Vrhnjak, 2010)

Vrhnjakova (elektronski vir, 2016) piše, da v Sloveniji takšnega hleva še ni opazila. Tudi v slovenščini dostopnih ustreznih strokovnih knjigah podatkov o tem tipu hleva še ni. Zaupala nam je svoje vtise, ki jih je iz bivanja v Falldorfu (Nemčija), kjer je bila na strokovnem usposabljanju na posestvu Horses home leta 2009, takrat še kot študentka, strnila v pismu svoji prijateljici. Pismo nam je dovolila objaviti, saj opisuje navdušenje nad sistemom aktivnega hleva.

»Ko sem pred tremi tedni prišla na posestvo, sem se najprej izgubljala v labirintu ograd in pašnikov. Po vsem tem času pa poznam tudi bližnjice, pri čemer pa me včasih strese pastir. V glavnem sem zadolžena za oskrbo vseh konj (38), upoštevajoč žrebička, ki je nedavno prišel na svet, ter Stanleya, ki smo ga sprejeli v oskrbo pred nekaj dnevi. Razdeljeni so v 8 individualnih skupin, vsaka z lastno ogrado in izhodom na pašnik, konceptom hranjenja in urnikom paše. Predvsem v prvih dneh sem bila še brez rutine in zelo počasna pri delu, sem pa bila ob pravem času na pravem mestu. / .../ Sicer pa so naporni dnevi za menoj. Zadolžitve, razporejene preko celega dneva, po principu konec prve – začetek druge. Najslabše je, kadar dežuje. Mrzel veter. Luže. Blato. Packarija.

Vstanem zgodaj, da delo opravim pravočasno. Vse iztrebke se dvakrat dnevno pobira z območja hleva, boksov, zavetij, krmilnih sistemov ter vseh pašnikov. / .../ Neki dan sem pozabila preveriti ogrado, ki meji na zatravljeno pot, ki jo uporabljajo tudi drugi ljudje, npr. sprehajalci, pa nekdo ni zaprl za seboj. Skupina kobil je pobegnila na prosto. Tako sem se prestrašila, ker so kar bežale proti cesti, mimo sosedov ... potem so se pa ustavile na enem travniku s travo do kolen. Seveda sem šla po pomoč. Po tej izkušnji vsaj vem, kako ujeti pobeglo čredo. V oskrbo smo pred nekaj dnevi dobili novega konja. Ne vem, katere pasme je, je visok in vitek, ime mu je Stanley. Marsikaj mu ni jasno v novem domovanju. Dva dni je bil v posebni ogradi, da se malo razgleda in se spozna z drugimi konji. Dali smo mu sredstvo proti parazitom, da bo čist, ko se pridruži čredi. Potem je sledilo učenje, kako se pride do hrane v tukajšnjem sistemu krmljenja, pa se je revež s svojo nerodno velikostjo zagozdil, da ni mogel ne naprej ne nazaj iz dozirne postaje. Glede na to, da po nekaj dneh še vedno sam ni šel v "luknjo", je moral biti izredno lačen. Lastnica mu zaupa in pravi, da se bo za hrano vse naučil. Danes je že vse obvladal, dominanten je in bister.

Morala bi videti, kako so tukaj živali sproščene in razposajene. Predvsem zjutraj in zvečer imamo priložnost opazovati prave konjske igre ... »laufštala« je resnično dobra rešitev in zagotovo izboljša psihofizično kondicijo konj. Pred dnevi smo postavljali ograjo za nov pašnik, uredili zunanje jahališče, v prihodnjih dveh tednih pa bomo baje gradili novo krmilno postajo, ki bo namenjena tistim konjem, ki imajo neomejen limit za seno. Prihodnjo nedeljo gremo obiskat tri druge hleve. Moja gostiteljica sta namreč nekakšna komisija, ki za podjetja LAG ocenjuje hleve, jim podeljuje točke in zvezde, na podlagi teh pa dodeli kategorijo (tako kot za hotele). Tukajšnji ima 5 zvezd. Te ekspedicije se izredno veselim.

Mislim, da sem se znašla na pravem mestu!« (Vrhnjak, 2016)

Slika 4: Aktivni hlev konjem ponuja zaposlitev, gibanje in družbo. (Vir: Vrhnjak, 2009)

Slika 5: Aktivni hlev vsebuje več elektronsko vodenih krmišč. (Vir: Vrhnjak, 2009)

3.3 Konjereja v Sloveniji

Čprav konjereja v Sloveniji ne spada med prevladujoče živinorejske panoge, pa lahko rečemo, da se število vseh konj v zadnjih letih vztrajno povečuje. (Vejnovič in sod., 2008)

Lastniki oz. imetniki kopitarjev morajo za vse kopitarje (konje, osle, mule, mezge, zebre), ki jih redijo oz. so zanje odgovorni, pridobiti Identifikacijski dokument (ID). Na ta način so živali vpisane v Centralni register kopitarjev, ki ga vodi Veterinarska fakulteta. S tem je omogočena sledljivost kopitarjev in izvajanje rejskih in zdravstvenih programov. Izdajatelj Identifikacijskega dokumenta za konje lipicanske pasme je Kobilarna Lipica, za vse ostale pa Veterinarska fakulteta. (Veterinarska fakulteta, 2016)

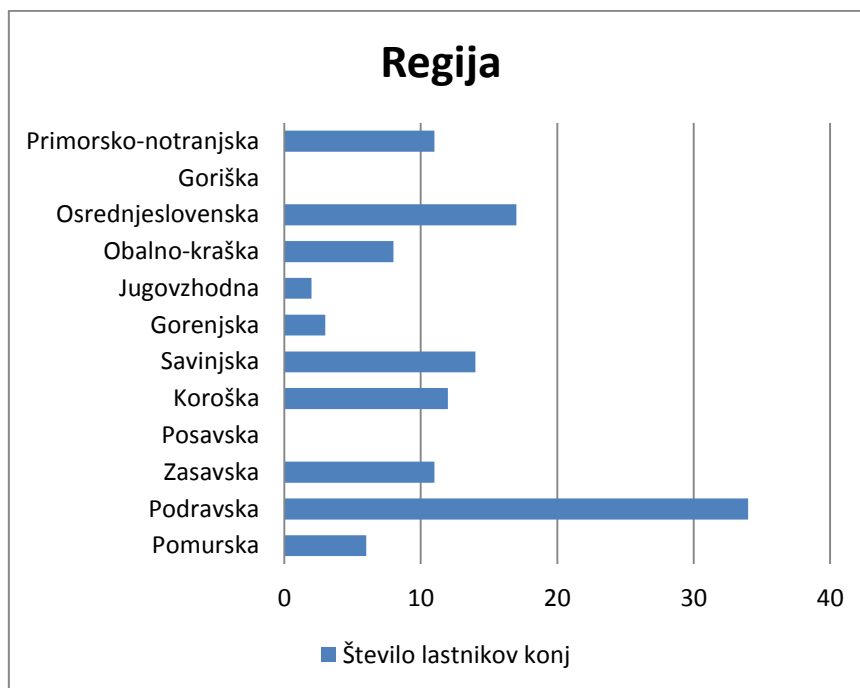
Z Inštituta za rejo in zdravstveno varstvo kopitarjev smo pridobili podatek, da je bilo v Sloveniji na dan 26. 11. 2015 registriranih 25787 živih kopitarjev, ki so pri znanem lastniku, vseh lastnikov pa je bilo 10342. (Jamnik Cerk, 2015)

4 REZULTATI

4.1 Rezultati in analiza ankete

Anketni vprašalnik smo razdelili med 118 naključno izbranih lastnikov konj iz celotne Slovenije. Anketiranje je potekalo v mesecu decembru 2015 in januarju 2016, vprašalnik je bil natisnjen v tiskani obliki, da bi dosegel lastnike konj vseh starostnih kategorij, kar je za našo raziskavo pomembno.

Slika 6: Število lastnikov konj

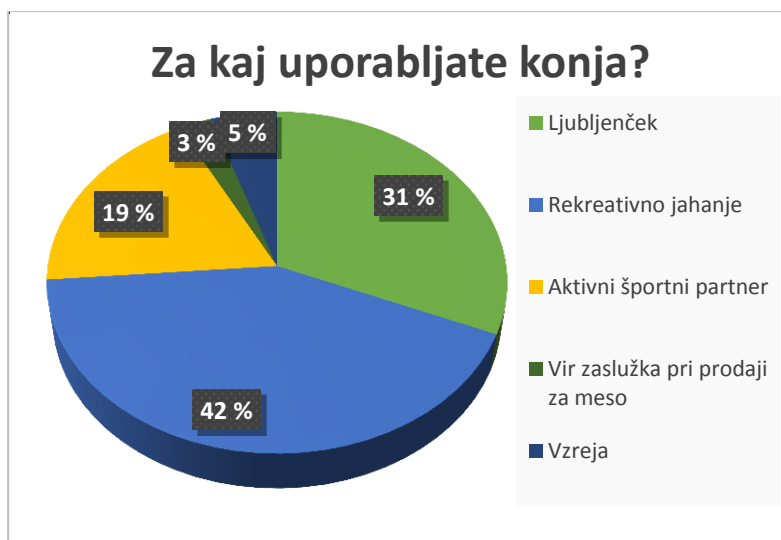
Da bi bil vzorec ankete čim bolj enakomerno razpršen po vseh statističnih regijah², smo v vsako regijo poslali najmanj 10 vprašalnikov, vendar iz Goriške in Posavske regije ni bilo odziva. Ker smo želeli imeti čim večji vzorec, smo manjkajoče nadomestili v domači – Podravski regiji, iz katere smo tudi sicer pridobili največ izpolnjenih anketnih vprašalnikov – 34 (29 %), sledi ji Osrednjeslovenska s 17 (14 %) izpolnjenimi anketnimi vprašalniki, med regijami z najmanj pridobljenimi vprašalniki pa sta Gorenjska – 3 (3 %) in Jugovzhodna regija – 2 (2 %).

² Uporabili smo delitev po statističnih regijah, kot je v veljavi po zadnjih spremembah, ki so bile 1. 1. 2015. (Statistični urad RS, 2015)

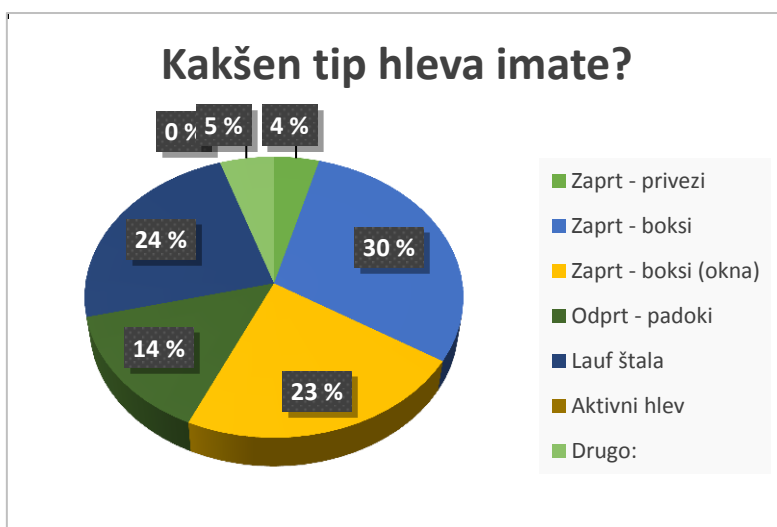
Slika 7: Obdobje lastništva konja

Presenetilo nas je, da je dobra polovica 60 (51 %) anketirancev lastnik konja že več kot 10 let. Čistih začetnikov pa je le 9 (7 %) anketiranih lastnikov konj.

Slika 8: Uporaba konja

50 (42 %) anketiranih lastnikov konj uporablja konja za rekreativno jahanje, 37 (31 %) je takšnih, ki imajo konja zgolj za ljubljence in uživajo le v skrbi zanj. Ugotavljamo, da je 6 (5 %) lastnikov konj, ki imajo konje izključno za vzrejo, še manj pa je tistih 3 (3 %), ki služijo na račun prodaje konj za meso.

Slika 9: Tip hleva

57 % lastnikov konje zapira v zaprt hlev, ki ima bodisi različne tipe boksov ali pa priveze (od teh jih ima 27 (23 %) »angleške« bokse, torej zaprt hlev z boksi, ki pa imajo individualna okna, ki konju omogočajo opazovanje okolice, 35 oz. 30 % zaprti tip z boksi in 5 oz. 4 % zaprt hlev s privezi). Nihče (0 %) od anketiranih nima aktivnega hleva po nemškem zgledu, vsi ostali imajo odprti tip hleva (skupno je to 38 %), kamor sodi odprti hlev s padoki 17 (14 %) in odprti hlev z večjim izpustom, med konjarji znan kot »lauf štala“ (28 oz. 24 %). 6 (5 %) anketiranih svojega hleva ni moglo uvrstiti med ponujene odgovore in ga je opisalo po svoje. Vsi opisni odgovori so bili uvrščeni med odprte sisteme reje (večinoma samo pašnik skozi celo leto v vsakem vremenu), med njimi pa smo slučajno (med vračanjem vprašalnikov) naleteli na različico hleva, ki ga je lastnica sama opisala kot »poceni različico aktivnega hleva«.

Slika 10: Konjeve možnosti izhoda na zrak

37 (31 %) anketiranih lastnikov konju daje možnost, da le-ta sam izbira izhod iz hleva na zrak. Največji delež anketiranih 38 (32 %) sicer v hlevu vedno pušča kakšno okno odprto, da zrak kroži, konje pa spuščajo ven le, ko vreme dopušča. 19 (16 %) anketiranih konju pušča vedno odprta okna in ga tudi vsak dan, ne glede na vreme, spušča ven. 14 (12 %) anketiranih lastnikov konj pozimi zapira okna, konja pa spuščajo ven le ob lepem vremenu. 10 (9 %) anketiranih je takih, ki med ponujenimi

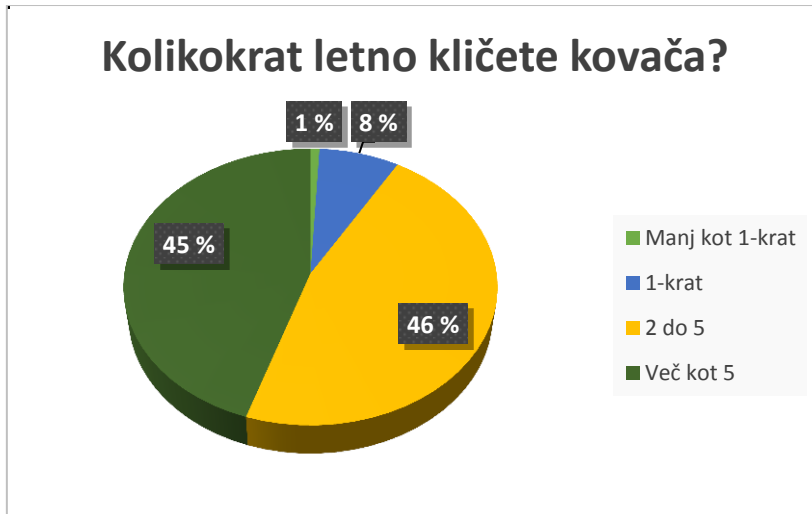

odgovori niso našli ustreznega in so opisali lastno situacijo. Večinoma so to vsi tisti, ki imajo konje skozi celo leto na paši in jim nudijo le nadstrešek.

Slika 11: Možnosti gibanja za konja

Največji delež vprašanih (59 % oz. 69) lastnikov konj svoje konje razgiblje v izpustu, od tega jih 43 (37 %) konjem omogoči, da si sami izbirajo izhod v izpust, 26 (22 %) pa jih redno vodi v izpust. 30 (25 %) vseh anketiranih lastnikov konja razgiblje med rekreativnim jahanjem, 19 (16 %) pa se ukvarja s konjeniškim športom. Nihče (0 %) od anketiranih konja ne razgibava zgolj v sprehajalni napravi ali na lonži.

Slika 12: Število obiskov kovača/leto

Ugotavljamo, da le 1 (1 %) anketirani lastnik konj kliče kovača manj kot 1-krat letno. 9 (8 %) jih kliče kovača enkrat letno. 55 (46 %) je tistih, ki kličejo kovača 2- do 5-krat letno, kar še vedno za konja ni idealno, 53 (45 %) pa je tistih, ki za konjeva kopita poskrbijo več kot 5-krat letno, kar pomeni, da kovač kopita obreže oz. konja podkuje.

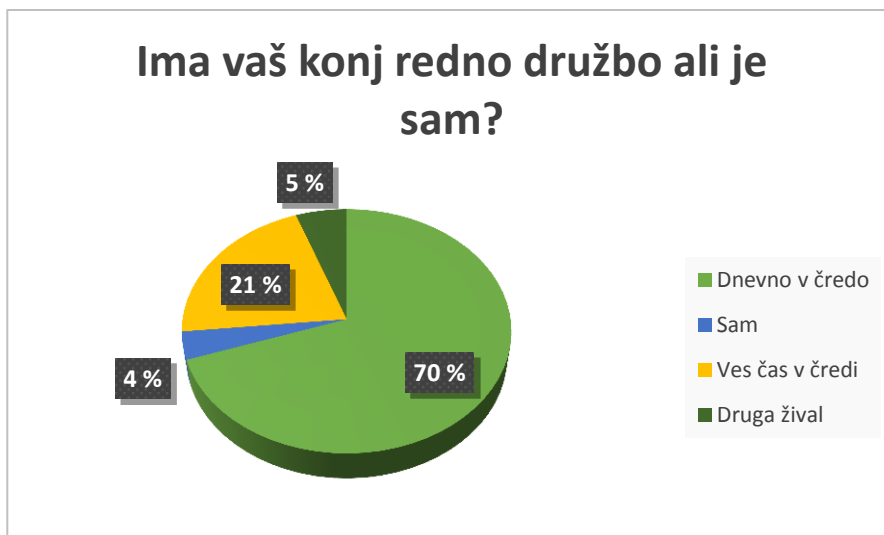
Slika 13: Delež podkovanih konj

60 (51 %) anketiranih lastnikov ima svoje konje podkovane, preostanek – 58 (49 %) pa ne.

Slika 14: Število odmerjenih obrokov sena/dan

Največji delež 48 (40 %) anketiranih lastnikov konj svojega konja s senom hrani dvakrat dnevno, enaka deleža (vsakič po 29 %) je tistih, ki konju seno pokladajo 3-krat ali pa mu ga omogočijo v neomejenih količinah ves dan. Le 2 (2 %) anketirana lastnika konju ponudita seno samo 1-krat dnevno.

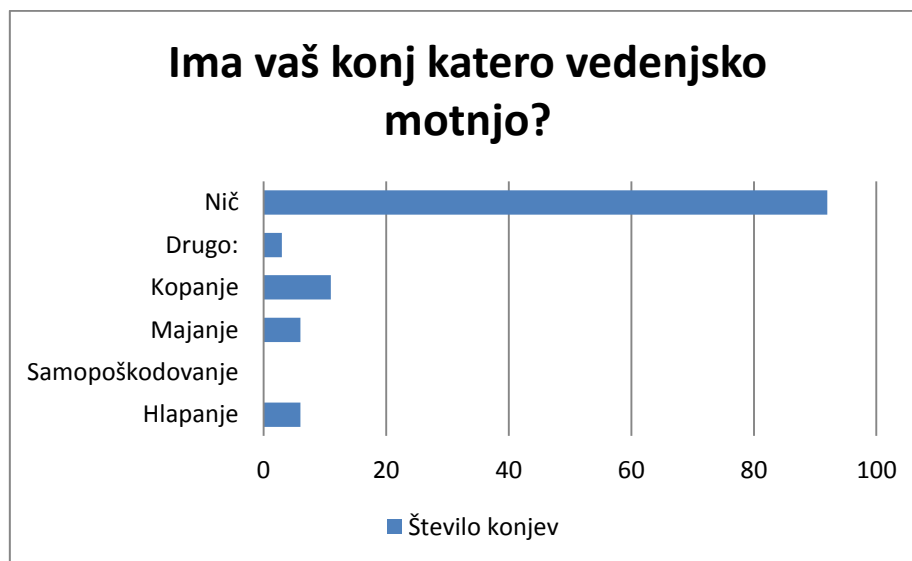
Slika 15: Stik s čredo

99 (91 %) anketirancev svojemu konju dnevno omogoča stik s čredo drugih konj, od tega jih 76 (70 %) anketirancev konja vsak dan spusti v čredo, 23 (21 %) je takih, ki konju ponujajo neprekinjeno družbo drugih konj – torej hlev, ki to omogoča. 6 (5 %) anketiranih lastnikov konju, ki bi bil sicer sam, družbo zagotovi z drugo živaljo, 4 (4 %) pa imajo konja v osami, torej mu ne omogočajo tako zelo pomembnega socialnega stika z drugimi konji.

Slika 16: Zavedanje konjevih potreb

Najpomembnejše konjeve potrebe smo strnili v ponujeni odgovor »Gibanje, čreda, zrak«, ki ga je obkrožila več kot polovica 66 (56 %) vseh anketiranih lastnikov konj, 31 (26 %) jih meni, da je na listi konjevih potreb namesto črede čistoča, 21 (18 %) pa je takšnih, ki menijo, da med najpomembnejšimi konjevimi potrebami lahko izpustijo potrebo po zraku.

Slika 17: Vedenjske motnje pri konjih

92 (78 %) anketiranih lastnikov konj je na vprašanje, ali ima kateri njegov konj kakšno vedenjsko motnjo, odgovorilo, da je nima. Zasedili pa smo 11 (9 %) odgovorov, da lastniki opažajo kapanje konja z nogami po tleh, 6 (5 %) jih pri konju opazi majanje z glavo oz. »tkanje«, prav toliko (5 %) pa jih pri konju opaža hlapanje in pajsanje (motnji, povezani z žretjem zraka). 3 (3 %) anketiranci so sicer obkrožili odgovor Drugo, vendar so vsi trije zapisali »guncanje«, s čimer si razlagamo, da so mislili »tkanje«, vendar niso poznali poimenovanja.

Slika 18: Viri informacij in znanja o konjih

Lastnike konj smo v anketnem vprašalniku spraševali, iz katerih virov črpajo znanje o konjih. 118 anketirancev je lahko na to vprašanje odgovorilo z več obkroženimi odgovori. Največ si lastniki konj pomagajo s knjigami in s spletnimi stranmi (obakrat 64 odgovorov), 60 se jih zanaša na ustni vir – torej posvetovanje z ostalimi konjarji, 44 jih bere Revijo o konjih, 11 jih pogleda tudi TV-oddaje, 14 pa posebej Oddajo o živalih in ljudeh na RTV SLO 1.

4.2 Povzetek in analiza raziskovalnega pogovora s prof. dr. Ivanom Štuhecem

Prof. dr. Ivan Štuhec je sedaj sicer v pokoju, na Slovenskem pa je pustil pomembno sled tako na Oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete v Ljubljani kot tudi sicer na Slovenskem, saj je kot mlad doktorant v 80-ih letih k nam prinesel izkušnje in znanje s področja etologije (vede o vedenju živali), ki ga je nabral v Nemčiji, saj pri nas takrat za to ni bilo posluha. Tam je delal v strokovnem timu 20 strokovnjakov in ugotavljali so, ali tip uhlevitve vpliva na dobro počutje svinj. Ugotovili so, da vsakršno početje, ki je v nasprotju z naravnimi potrebami neke vrste, živali povzroča stres. Ob prihodu v Slovenijo je skušal etologijo približati strokovnim krogom, da bi bila obvezen predmet pri študiju zootehniko in veterine. Sprva je naletel na posmeh, kmalu pa so se stvari začele premikati. Danes je etologija eden od predmetov na Oddelku za zootehniko, menda pa ga zdajle celo kot obvezni predmet uvajajo v predmetnik 1. letnika študija veterine.

Odkar smo Slovenci leta 2004 stopili v EU in je bilo potrebno uskladiti zakonodajo, so končno ugotovili, da je etologija pomemben vidik proučevanja živali, je poudaril prof. dr. Štuhec.

Povedal nam je, da je za tistega, ki dela z živaljo, zelo pomembno, da zna pozorno brati vedenje živali in znati opaziti, kdaj z živaljo nekaj ni v redu. Res se je odnos človeka do živali spremenil na bolje, toda še vedno je težava ekonomika, ki narekuje, da je treba čim bolj izkoriščati hleve, krmo. Ko pa žival odreagira s poslabšanjem zdravja, pa je to hud udarec za rejca – lastnika.

Ko smo ga vprašali, kateri tipi hlevov so zanj najbolj dovršeni, je omenil, da ga je nekoč navdušil nek preprost hlev v bližini Munchna, ki je imel na pašniku le enostaven nadstrešek. To je za konja lahko povsem dovolj, važno, da se lahko giblje. Pravi, da so nekoč dobili prijavo, da ima nekdo govedo zunaj tudi pozimi. Komaj so mu dopovedali, da to ni mučenje, ampak je to za žival celo dobro. Pri vseh novih smernicah pa poudarja previdnost. Ni vedno vse, kar je novo, tudi pravo. Pretirana tehnologija je lahko za konja, ki je begava žival, tudi stresna, je poudaril prof. dr. Štuhec, ko smo ga vprašali, kaj meni o tipu aktivnega hleva.

Na vprašanje o uporabni vrednosti naše raziskave je povedal, da bomo z vpogledom v realno stanje na področju uhlevitve slovenskih konj lahko veliko dosegle. Težje pa bo prepričati lastnike, da delajo narobe. Povedal je še, da je na Oddelku za zootehniko nek študent nameraval narediti diplomsko nalogo o aktivnem hlevu, vendar je on vmes odšel v pokoj, zato ne ve, ali je diplomatska že končana.

Glede tipov boksov pa je bil enoten – vsak način uhlevitve, ki konju ne omogoča vsaj 1 ure aktivnega gibanja dnevno, ni nič boljši od priveza. Pa tudi privezi so lahko včasih koristni (kot primer je navedel večje hleve proste reje, kot je v Lipici pri kobilah, če gre za doziranje krmil). Pogovor s prof. dr. Ivanom Štuhecem je potekal delno vodeno, delno pa sproti, saj smo ga združili s terenskim opazovanjem.

Slika 19: Snemanje pogovora s prof. dr. Ivanom Štuhecem za oddajo O živalih in ljudeh (Vir: T. Zadavec, 2016)

4.2.1 Analiza terenskega opazovanja z ocenjevanjem tipov hlevov

Po opravljenem uvodnem raziskovalnem pogovoru smo se s prof. dr. Štuhecem odpravili na ogled 4 najpogostejših tipov hlevov, ki jih lahko zasledimo pri nas. Terensko opazovanje smo izvedli znotraj Občine Ormož in Občine Središče ob Dravi. Vsak hlev smo ocenili s pomočjo ocenjevalne lestvice³.

Prvi hlev, ki smo ga obiskali, je bil primer *odprtega tipa hleva z individualnimi padoki*. Hlev vključuje 3 bokse, dimenzije 3 x 3 m. Glede potrebe po prostoru si je zaslužil oceno 3. Vsak boks ima odprtino za okno brez stekla in je tudi brez vrat. To omogoča nenehno kroženje zraka in dostop svetlobe, saj konji lahko prosto izstopajo. Na tem področju smo ga ocenili s 5 točkami. V hlevu živijo trije konji, kar je neparno število, zato smo glede zadovoljevanja potrebe po družbi hlevu dodelili 4 točke. Zadovoljevanje potrebe po gibanju je sicer omogočeno bolje kot v klasičnem boks, saj padok omogoča izstop na prosto, vendar 7 x 3 m padoka vsakemu konju predstavlja toliko gibanja kot človeku izhod na balkon, je poudaril prof. dr. Štuhec. Hlevu smo dodelile 4 točke glede zadovoljevanja potrebe po gibanju. Zadovoljevanje potrebe po hrani in vodi smo ocenile s 4 točkami, prof. dr. Štuhec je pohvalil način napajanja iz vedra – s tal, kar je za konja najbolj naravno.

Odprti hlev s padoki si je po naši ocenjevalni lestvici prislužil 20 od skupaj 25 točk.

Slika 20: Odprti tip hleva s padoki (Vir: M. Korban Črnjavič, 2016)

Primer *odprtega tipa hleva s stalnim dostopom do izpusta* si je prislužil 4 točke glede zadovoljevanja potrebe po prostoru, ker imata dva lipicanca (parno število živali, ki sta vedno skupaj, zato pri zadovoljevanju potrebe po družbi 5 točk) odprti hlev z večjim izpustom. Ker sta hrana in voda vedno na voljo, si je hlev prislužil 4 točke, glede zadovoljevanja potrebe po gibanju, si je hlev prislužil 5 točk, saj ima na voljo stalen dostop do večjega izpusta. Prav toliko (5) točk pa je dobil pri zadovoljevanju potrebe po svetlobi in zraku, saj je konjema omogočen stalen dostop na prosto. Omogočen imata nadstrešek, ki pokriva vhod v lesen odprt hlev, ki ga sicer sestavljata dva ločena boksa (za primer potrebe po ločevanju živali) dimenzij 3,8 x 2,9 m in 3,8 x 2,7 m. Odprti tip hleva – kot primer proste reje si je prislužil 23 od 25 točk.

Slika 21: Odprti hlev (»lauf štala«) in lipicanca (Vir: M. Korban Črnjavič, 2016)

³ Ocenjevalno lestvico smo sestavili sami po posvetovanju s prof. dr. Ivanom Štuhecem in je naši raziskovalni nalogi dodana kot Priloga Č.

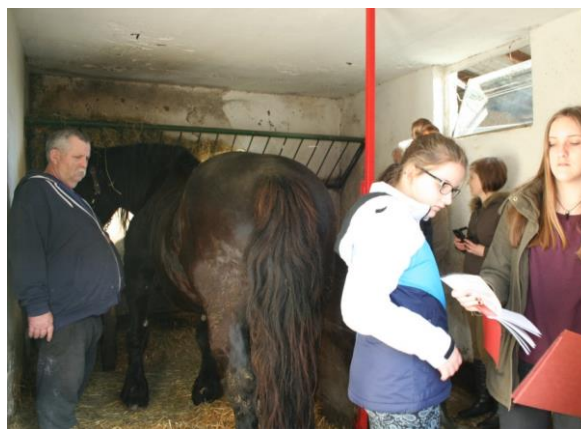
Obiskali smo še primer *zaprtega hleva z boksi, ki imajo individualna okna* (ponekod imenujejo tak tip »angleški« boksi). Gre za novo zgrajen kompleks, ki vključuje klasično grajene bokse, dimenzij 3,5 x 3,5 m, vsak boks pa ima večje okno in vrata v izpust (Zadovoljevanje potrebe po zraku in svetlobi je tako ocenjeno s 3 točkami), ta se razteza v pašnik, ki je ločen na dva dela. Vsega skupaj gre za zunanjo površino nekaj manj kot 1 ha. Konji živijo v boksih, zato je potreba po prostoru ocenjena z 2 točkama, dobro pa je to, da ju vsak dan spustijo v izpust oz. na pašo, zaradi česar je hlev v kategoriji zadovoljevanja potrebe po gibanju dobil 3 točke. Ker v sicer ločenih boksih (v katerih pa imata možnost stika) prebivata dva konja, je zadovoljevanje potrebe po družbi ocenjeno s 5 točkami. Konja imata na voljo vodo in hrano skozi cel dan, zato smo to ocenili s 4 točkami, napajanje imajo omogočeno z napajalniki, ki pa so nekoliko previsoko nameščeni in niso diagonalno nasproti krmilniku, kot prof. dr. Štuhec poudarja, da bi bilo ustrezno.

Hlev si je tako prislužil 17 od 25 točk.

Slika 22: Ogljed zaprtega hleva z boksi in individualnimi okni (Vir: H. Potočnjak, 2016)

Obiskali smo še primer *zaprtega hleva s privezi*, kakršni so bili v rabi pred nekaj desetletji, ko so konji bili še delovna kmečka sila. Naleteli smo na v stojšču privezano hladnokrvno kobilu, ki ni imela družbe, zato si je hlev glede zadovoljevanja potrebe po družbi zaslužil 1 točko. Kobilu je imela dovolj hrane in vode, zato 4 točke, vendar smo opazili stari način pokladanja sena – jasli in dvignjeno krmišče, kar za konja ni primerno. Dimenzije stojšču so 3 x 2 m, kar sicer še izpolnjuje normative, vendar je potreba po gibanju močno omejena, saj kobile kljub privezu ne spuščajo vsak dan na pašo (čeprav je zunaj velik ograjen pašnik), zato glede tega 1 točka. Glede zadovoljevanja potrebe po svetlobi in zraku si je hlev prislužil 2 točki, saj je na voljo le majhno okno, ki ne omogoča gledanja skozenj – kobilu večino dneva strmi obrnjena k jaslim oz. v steno. Ta način uhlevljanja ni primeren za konja, zato si je prislužil 9 od 25 točk.

Slika 23: Zaprt hlev s privezom (Vir: T. Zadravec, 2016)

Ob izpolnjevanju anketnega vprašalnika so nas lastniki konj opozorili na primer *preproste izvedbe aktivnega hleva*, ki se nahaja v bližini Radencev. Odpravili smo se na ogled.

Gre za primer proste reje, vendar ni običajen odprt hlev z izpustom/pašnikom, ampak je zasnovan tako, da spodbuja gibanje. V odprtem hlevu dimenzij 5 x 4 m, iz katerega dva ponija (ocena 5 za zadovoljevanje potrebe po družbi) prosto izstopata (ocena 5 za zadovoljevanje potrebe po prostoru) na malo manj kot hektar veliko površino, ki je zasnovana tako, da je na poseben način ograjena – speljane so poti, ki celotno površino tako omejujejo, da morata konja premagovati določeno razdaljo, če se želita vrniti nazaj v hlev. Vmes so postavljene ovire – stara debla – da dodatno spodbujajo gibanje, zato ima hlev oceno 5 tudi za zadovoljevanje te potrebe. Hrana je konjema ves čas na voljo (ker je eden laminitik, jima pašni del ni vedno na voljo), seno pa je razporejeno v visečih mrežah po celotni površini, zato tudi za hrano/vodo ocena 5. Zadovoljevanje potrebe po svetlobi in zraku je tudi optimalna (ocena 5).

Ta poceni in enostavno zasnovan primer proste reje je zelo blizu aktivnemu hlevu po nemškem vzoru, vendar ni avtomatsko voden, pač pa si je lastnica zamislila enostavne rešitve, ki konjema še bolj na naraven način zadovoljujejo vse osnovne potrebe, zato smo ta hlev ocenili z največ možnimi točkami in ga lahko predstavimo kot primer dobre prakse, ki bi ga bilo vredno predstaviti čim več slovenskim lastnikom konj, da bi se tovrstna praksa razširila tudi pri nas.

Slika 24: Poni v domiselno zasnovanem primeru aktivnega hleva (Vir: P. Gjureč, 2016)

4.3 Povzetek in analiza raziskovalnega pogovora z Urško Markelj, oskrbovalko kopit

Urška Markelj je sicer dipl. ing. zootehnike, vendar opravlja delo oskrbovalke kopit po naravni metodi. Njenega dela zato ne gre enačiti s kovaškim delom, kot so skrb za kopita (rezanje, kovanje) imenovali včasih, saj Urška poudarja, da kovanje za konja ni naravno in je v večini primerov nepotrebno, celo škodljivo, saj podkev omejuje prekrvavitev spodnjega dela okončine, zaradi česar je prizadeta kompletna cirkulacija po telesu. Poudarja, da »bosonogi pristop« nima nekega posebnega imena, da pa ne pomeni samo načina oskrbovanja kopit, ampak način celostnega gledanja na konja, ki izhaja iz dobrega poznavanja telesnega ustroja in naravnih potreb konja.

Ker obiskuje približno 145 konj po različnih koncih Slovenije, nas je zanimalo, kateri tipi hlevov (našteli smo ji vse tiste, ki smo jih ponudili tudi v anketnem vprašalniku) po njenem mnenju prevladujejo v Sloveniji v tem trenutku. Opaža, da za toplokrvne konje še vedno prevladuje zaprti tip hleva z boksi oz. z boksi z individualnimi okni. V kombinaciji z njimi je običajno dnevni izpust ali paša. Urška poudari, da so odprti tipi hlevov (»lauf štale«) v porastu, da so klavni konji še vedno v privezih ali v prosti reji in da je prepričana, da v Sloveniji nihče nima »HIT aktiv sistema« (računalniško vodenega aktivnega hleva po nemškem vzoru). Opazila pa je že nekaj približkov takšnih aktivnih odprtih hlevov.

Med najpogosteje opaženimi napakami pri negi in načinu reje konj opaža preobremenitev mladih živali, prezgodnje kovanje, premalo gibanja, premalo stika z vrstniki in pretirano krmljenje konj (predebeli konji!).

Slika 25: Urška Markelj med delom v Avstraliji (E. Howell, 2016)

4.4 Povzetek in analiza raziskovalnega pogovora s predsednico DZZ konj

Društvo za zaščito konj, ki deluje od leta 2011 in ima poleg 300 podpornih okrog 15 aktivnih članov, deluje z namenom predvsem osveščati in izobraževati, vendar pa kljub temu tudi aktivno deluje na terenu – pri reševanju zanemarjenih in mučenih konj, ki so bili s strani inšpekcije odvzeti lastnikom. Društvo jih nastani v Rehabilitacijski center Petra, kjer živali okrevajo in čakajo na posvojitelje.

Natalija Nedeljko, predsednica društva, nam je v pogovoru razkrila, da opažajo, kako je odnos Slovencev do konj v zadnjih letih postal lepši, čeprav se še vedno najdejo primeri zanemarjanja, med katerimi prevladuje zanemarjanje kopit, zobovja, psihično maltretiranje živali. Poudari, da ljudje konja, ki je sicer zelo občutljiva in nežna žival, pogosto psihično zanemarjajo. Druženje s konjem enačijo zgolj z jahanjem, konju pa pogosto namenijo premalo ljubezni in nežnosti. Čustvene zlorabe so pogosto huje popravljive od telesnih. Pravi, da so imeli v RC Petra konje, ki jih lastniki nikoli niso pobožali. Ti so se bali kakršnega koli dotika. Med najpogostejšimi konjevimi vedenjskimi motnjami, ki so posledica slabega ravnanja oz. nepravilne oskrbe, je omenila predvsem »medvedji ples« – »tkanje« oz. »guncanje«. Sledijo grizenje, brcanje, tolčenje po tleh, razbijanje, strah pred zaprtim prostorom.

Ljudje zadnje čase bolj dosledno opozarjajo na opažene primere mučenja ali zlorabljanja živali. Vprašali smo jo, kateri tipi hlevov prevladujejo v primerih, ko rešujejo zanemarjene, trpinčene konje in odgovorila je, da je daleč največ prijav zaradi zanemarjanja rejnih konj, še posebej na privezih, ki nimajo očiščenih hlevov in ker so njihova kopita v hudo slabem stanju.

Zaradi nepoznavanja konjevih potreb ljudje pogosto prijavljajo tudi umazane konje ali konje, ki so v slabem vremenu na pašniku, čeprav s tem ni nič narobe. Velikokrat tudi zaradi pomanjkanja pitne vode – še posebej v vročini – ali če nimajo zavetja.

Slika 26: Primer zanemarjane kobile, ki je bila rešena s strani DZZ konj (Vir: DZZ konj, 2015)

4.5 Analiza fokusne skupine

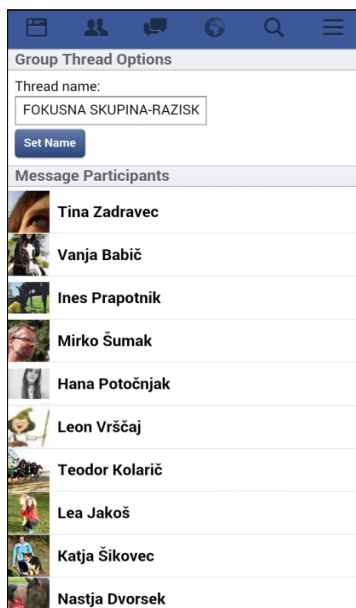
V fokusni skupini smo želeli lastnike konj spodbuditi k razmišljanju o odnosu, ki ga imajo do konj. Vprašali smo jih, zakaj imajo konja. Odgovarjali so, da jim konj pomeni sprostitev v naravi, za »družinski šport«, eden je celo omenil, da konje doživlja kot drogo. Ena udeleženka se profesionalno ukvarja z dresurnim jahanjem.

Na vprašanje, kakšno vlogo v konjevem življenju danes predstavlja človek, so bili sprva deljenih mnenj – nekateri so menili, da danes konja brez človeka ni, prav tako, da konji radi delajo s človekom in da jim to nudi zadovoljstvo, potem so se strinjali, da konj zlahka pozabi na človeka, če mu zagotovimo vse biološke potrebe. Pogovor smo usmerili v odprto vprašanje, katere so konjeve primarne potrebe in dobili odgovore:

- »Hrana, voda, gibanje! In to je to! In čreda drugih konj.« (Leon)
- »Izpostavila bi hrana, voda in gibanje. Potem pa še čreda za varnost.« (Katja)
- »Hrana in voda ter seveda čreda. Prostor in gibanje.« (Mirko)
- »Hrana/voda, gibanje, zrak. Brez družbe drugih konj nikakor.« (Mateja)
- »Voda in hrana, čreda, gibanje.« (Lea)

Mateja je poudarila, da konj nikoli ne bo povsem udomačen, Vanja je dodala, da je konju potrebno dopustiti, da je konj, Mirko pa je meni, da nekateri pri skrbi za konja pretiravajo, po drugi strani pa mu povzročajo, da je zapornik v boksu. Tu so se vsi strinjali.

Katja je na vprašanje, kakšno je odgovorno lastništvo, razpravo ostalih povzela z odgovorom: »Odgovorno lastništvo je zame, da konju zagotoviš osnovne potrebe, ki jih potrebuje.«

Slika 27: Udeleženci fokusne skupine (Vir: T. Zdravec, 2016)

Kakšen je zanje idealen hlev za konja, so bili zelo enotni – hlev, ki omogoča gibanje na zraku, stik s čredo. Omenjali so »lauf štal« (odprti hlev), nadstrešek, obvezen izpust/pašo in pa aktivni hlev. Vsi se zavedajo, da je to idealna uhlevitev, vendar za večino ljudi predraga. Teodor meni, da »je 5 zvezdic verjetno aktivni hlev, 4 zvezdice lauf štala.« Ostala mnenja na vprašanje o hlevu, so na spodnji sliki.

Udeleženci se povsem strinjajo, da se je pojem dobrega hleva precej spremenil v prid konju glede na prejšnja leta. Razlog vidijo v osveščeniosti, hkrati pa ugotavljajo, da je še vedno veliko lastnikov konj, ki so prepričani, da konj sodi v hlev. Ugotavljajo, da je takšne težko povsem spreobrniti in da vidijo edino in najučinkovitejšo rešitev, da se stanje glede konju prijaznih hlevov izboljša, v izobraževanju mladih oz. konjarjev začetnikov.

Slika 28: Odgovori udeležencev fokusne skupine na vprašanje o idealnem hlevu. (Vir: T. Zdravec, 2016)

5 DISKUSIJA

V eksperimentalnem delu raziskovalne naloge smo dobili potrdilo, da se je z leti poglobil odnos med človekom in konjem. Če je včasih veljalo predvsem to, da je imel človek konja za zadovoljevanje svojih potreb (delo, vojskovanje, prenašanje tovora, vožnja, šport, prehrana ...), pa smo s pomočjo anketnega vprašalnika prišli do rezultatov, da večini anketiranih lastnikov konj predstavlja družabnika za prosti čas (42 % jih konja uporablja za rekreativno jahanje, 31 % pa ga ima zgolj za ljubljenco). Da se odnos človeka do konja pogloblja in izboljšuje, pa so potrdili prav vsi naši sogovorniki v raziskovalnih pogovorih (prof. dr. Ivan Štuhec, oskrbovalka kopit Urška Markelj in predsednica DZZ konj Natalija Nedeljko), pa tudi udeleženci fokusne skupine, ki razlog za to pripisujejo velikemu številu informacij (anketiranci so med viri informacij v največjem številu navedli knjige in spletne strani, takoj za tem pa še vedno prevladuje ustni vir). Ugotovljamo, da ima dobra polovica anketiranih lastnikov (51 %) vsaj 10-letne izkušnje s konji, ob čemer nas je zanimalo, ali zato tudi toliko bolj poznajo sodobne smernice, ki veljajo v konjereji, ali pa morda še vedno prevladujejo nekatera zastarela stališča, kaj je za konja dobro.

Rezultat ankete pravi, da več kot polovica (56 %) lastnikov ve, da so za konja najpomembnejše potrebe »Gibanje, čreda, zrak«, prav te pa so kot odgovor na odprto vprašanje navedli tudi udeleženci fokusne skupine. V anketi smo zastavili še nekaj vprašanj (Na kakšen način konju omogočite gibanje? Ima vaš konj družbo? Kakšne so konjeve možnosti izhoda na zrak? Kolikokrat dnevno konju ponudite seno?), ki so nam posredno dokazale, ali lastniki svojim konjem tudi zares omogočajo zadovoljevanje vseh teh potreb. 59 % vseh anketiranih svojim konjem omogoča gibanje v izpustu, v katerem lahko galopirajo (pri 37 % lastnikov konji sami izbirajo izhod v izpust, 22 % pa jih v izpust vodi), 25 % vseh lastnikov konje razgiblje predvsem pri rekreativnem jahanju, 16 % pa se jih ukvarja s konjeniškim športom. Ker so torej pri več kot polovici lastnikov konji vsak dan v izpustu, kjer lahko galopirajo, vidimo, da potrebo po gibanju lastniki konjem zadovoljivo omogočajo. 91 % vseh anketiranih lastnikov konjem omogoča družbo drugih konj (70 % lastnikov konju dnevno omogoča druženje s čredo, 21 % pa to potrebo konju zadovoljuje ves čas), le 10 od 118 lastnikov ima konja brez družbe drugih konj, vendar jih 6 konju priskrbi družbo drugih živali (npr. koze). Ta rezultat dokazuje, da se lastniki zavedajo pomena črede za konja. 37 (31 %) anketiranih lastnikov konju daje možnost, da le-ta sam izbira izhod iz hleva na zrak, kar je idealna rešitev za te živali. 16 % tistih, ki konju ne omogočajo stalnega bivanja zunaj, pušča v hlevu okna vedno odprta in konja ne glede na vreme vsak dan spušča na svež zrak, kar je dobra rešitev. Če tem odstotkom prištejemo še 9 % tistih, ki so navedli svoj odgovor (med katerimi je prevladoval, da so konji zunaj ves čas), lahko povzamemo, da 56 % vseh lastnikov konjem omogoča dobro oskrbo s svežim zrakom. Iz tega lahko povzamemo, da je naša prva hipoteza H1, da več kot polovica slovenskih lastnikov konj pozna osnovne konjeve potrebe, potrjena.

Raziskali smo še, kako lastniki sicer skrbijo za konje – glede hranjenja, oskrbe kopit. Tudi pri pregledu odgovorov na vprašanje glede načina hranjenja konj lahko sklepamo, da lastniki dobro skrbijo za svoje konje. Le 2 % anketirancev konjem pokladata hrano samo 1-krat dnevno, kar je absolutno premalo – prevladujejo tisti (40 %), ki seno pokladajo 2-krat na dan, vsakič po 29 % pa je tistih, ki pokladajo 3-krat ali pa nudijo konjem seno skozi ves dan, kot se priporoča. Kot smo izvedeli v pogovoru z Urško Markelj, je kovanje konj nenaravno, konju celo škodljivo in zato nepotrebno, saj se dandanes pretirano obrabo kopita da preprečiti na druge načine (pravilno rezanje kopit, »čevlji« za konja itd.). Markljeva je bila vseeno presenečena, ko smo ji povedali, da je naša anketa pokazala, da je podkovanih 51 % konj, saj je bilo včasih teh veliko več. Na vprašanje, kolikokrat na leto lastniki konj pokličejo »kovača«/oskrbovalca kopit, je 45 % lastnikov, ki ga kličejo več kot 5-krat.

Seznanjenost s potrebami konja pa se pokaže tudi pri načinu ureditve hleva. Pred raziskavo smo predvidevali, da v Sloveniji kljub novim smernicam o sodobnih načinih reje, ki pred ostalimi tipi hlevov dajejo prednost prosti reji (odprti hlevi), še vedno prevladujejo zaprti hlevi z boksi. Iz

odgovorov na vprašanje o tipih hlevov lahko razberemo, da v osnovi prevladujejo zaprti tipi hlevov (57 %) pred različnimi načini proste reje – torej odprtimi tipi hlevov (38 %). Čeprav bi si želeli, da bi bilo obratno, pa smo iz pogovora z Urško Markelj izvedeli, da so odprti hlevi – »lauf štale« v porastu. Urška Markelj še dodaja, da na terenu med vsaj 145 lastniki konj, ki jih redno obiskuje, opaža, da prevladujejo zaprti tipi hlevov z boksi, to pa potrjuje tudi naša anketa, ki smo jo izvedli med 118 lastniki konj po celotni Sloveniji (morda se naš naključni vzorec anketiranih delno prekriva z njenimi strankami, vseeno pa zagotovo ne v celoti). Ugotavljamo, da si med vsemi tipi hlevov po pogostosti sledijo takole: največ je zaprtih tipov z boksi (30 %), sledijo odprti hlevi oz. »lauf štala« (24 %), takoj za njimi so boksi z individualnimi okni (23 %), 14 % je odprtih hlevov s padoki, v 4 % se še pojavljajo privezi, 5 % anketiranih pa je obkrožilo odgovor Drugo, vendar iz navedenih zapisov lahko povzamemo, da gre v večini za različne izvedbe proste reje. Čeprav lahko našo *drugo hipotezo H2, da v Sloveniji trenutno prevladujejo zaprti tipi hlevov z boksi, tako potrdimo*, pa je vseeno razveseljujoče dejstvo, da so v porastu odprti hlevi – »lauf štale« in da je za konja najmanj primernih hlevov s privezi tudi najmanj. Tukaj naj omenimo še, da je prav v slednjih še tudi največ primerov zanemarjanja ali mučenja konj, kot je povedala predsednica DZZ konj. Ker gre za zastarel sistem reje in ker v teh tipih hlevov, kot je povedala Urška Markelj, danes redijo največ klavnih konj, bi bilo vredno razmisliti, kako izboljšati stanje, saj je to populacijo konj možno uspešno rediti tudi v prostih hlevih, kjer se konji, čeprav so namenjeni za meso, veliko lepše počutijo. Tukaj se pojavlja vprašanje, ali bi bilo smiselno izvesti etološko raziskavo po vzoru tiste, ki jo je za svinje v privezih pred več kot 30 leti v Nemčiji izvajal naš sogovornik v raziskovalnem pogovoru prof. dr. Ivan Štuhec.

Neustrezna uhlevitev lahko, kot smo ugotovili v teoretičnem delu naloge, negativno vpliva na vedenje konja in povzroča vedenjske motnje. Med 118 anketiranci smo pri 22 vprašalnikih zasledili 26 obkroženih odgovorov (obkrožiti je bilo mogoče več odg.), ki navajajo naslednje vedenjske motnje: kopanje z nogami (11 odg.), »tkanje« (9 odg.), motnje glede žretja zraka (6 odg.). Ko smo te vprašalnike analizirali glede tipa hleva, v katerem se konji s temi motnjami nahajajo, smo dobili rezultat, da se vedenjske motnje v največji meri pojavljajo v zaprtih hlevih z boksi (16 odg. oz. 73 %), 4 oz. 18 % jih zasledimo v odprtih hlevih (padoki), 2 (9 %) pa v zaprtih hlevih s privezi. V naši anketi smo med vsemi tipi hlevov (od 118 odgovorov) zabeležili 5 zaprtih hlevov s privezi, od tega pa vidimo, da konji kar v dveh od petih hlevov že imajo vedenjske motnje. Predsednica DZZ konj je med najpogosteje na terenu opaženimi vedenjskimi motnjami pri konjih navedla »medvedji ples« (»tkanje«), sledijo mu grizenje, brcanje, kopanje z nogami ...

Na začetku raziskovalne naloge smo si zastavili še *tretjo hipotezo H3, ki predvideva, da v Sloveniji še ni primera tehnološko izpopolnjenega aktivnega hleva po nemškem vzoru*. Še preden smo se lotili iskanja tega podatka z metodami naše raziskovalne naloge, smo povprašali Matejo Vrhnjak, avtorico prispevkov o aktivnem hlevu v Reviji o konjih. Ona takšnega hleva pri nas še ni srečala. Potem smo si pomagali z anketnim vprašalnikom, kjer smo pri vprašanju o tipih hlevov dobili odgovor, da takšnega hleva pri nas ni. V raziskovalnem pogovoru z Urško Markelj, ki sicer tudi meni, da takšnega hleva pri nas še ni, pa smo dobili še pojasnilo, da je na terenu opazila nekaj poenostavljenih približkov takšnega hleva. V anketi smo pri odgovorih na vprašanje o tipih hlevov dobili odgovor, da obstaja en približek – poenostavljen primer aktivnega hleva (in ga tudi obiskali ter opisali v terenskem opazovanju). *Našo H3 lahko torej potrdimo – aktivnega hleva po nemškem vzoru sicer pri nas res še ni* (med razlogi za to so udeleženci fokusne skupine navedli visoko ceno takšnega hleva), se pa vzporedno s porastom sistemov proste reje pojavljajo že tudi domiselno zasnovani primeri enostavnih aktivnih hlevov, ki sicer niso tehnološko dodelani (sicer je vso tehnologijo v hlevu je prof. dr. Štuhec označil kot vprašljivo, saj lahko vsakršno brnenje in ostali zvoki konja kot begavo žival spravljajo v stres), so pa narejeni preprosto, ekološko, kar je za konja vsekakor prednost.

6 ZAKLJUČEK S SMERNICAMI ZA NAPREJ

Konj je ena tistih domačih živali, ki skozi dolga tisočletja udomačitve ni izgubila najtesnejšega stika z naravo in tako so naravne potrebe konja danes pravzaprav enake, kot so bile v časih, ko ga človek še ni zapiral v hlev in skrbel zanj s svojo človeško logiko.

V pričujoči raziskovalni nalogi smo raziskovali odgovorno lastništvo slovenskih lastnikov konj, kot se kaže skozi njihovo poznavanje potreb konja in način uhlevitve. Glede na to, da takšne raziskave še ni bilo, smo se problema lotili celostno in pri tem uporabili številne metode raziskovanja: proučevanje literature, elektronski/ustni vir, anketo, fokusno skupino, terensko opazovanje, ocenjevalno lestvico, raziskovalni pogovor.

Z anketo in s fokusno skupino smo ugotovili, da lastniki konj zadovoljivo poznajo osnovne konjeve potrebe, s čimer smo potrdili našo prvo hipotezo (H1 – Več kot polovica slovenskih lastnikov konj pozna osnovne potrebe konj). Drugo hipotezo (H2 – V Sloveniji prevladujejo zaprti hlevi z boksi.) smo s pomočjo ankete potrdili, enak podatek smo namreč dobili tudi v raziskovalnem pogovoru z Urško Markelj, oskrbovalko kopit.

Med terenskim opazovanjem smo skozi raziskovalni pogovor s prof. dr. Ivanom Štuhecem natančneje spoznavali prednosti in slabosti posameznega tipa hleva in ocenili 5 primerov hlevov, ki se sicer najpogosteje pojavljajo v našem okolju. Ocenjevali smo jih na podlagi ocenjevalne lestvice, ki smo jo sestavili tako, da nam je pomagala izmeriti, kako hlev zadovolji konjeve potrebe po: prostoru, hrani/vodi, gibanju, čredi in svetlobi/zraku. Ugotovili smo, da tem kriterijem najbolj ustreza odprti hlev – sistem proste reje oz. kot ga konjarji v svojem jeziku imenujejo »laufštala«, sledi mu odprti hlev z individualnimi padoki, nato zaprti hlev z boksi in individualnimi okni, najmanj pa je za konja primeren zaprti hlev s privezi, ki je sicer prevladoval nekoč, a se (sicer v manjšem odstotku) pojavlja še danes. Daleč najustreznejši glede na našo ocenjevalno lestvico je za konja sistem proste reje – t. i. aktivni hlev – ocenili smo ga z vsemi možnimi točkami. V začetku raziskave smo si namreč postavili hipotezo (H3 – V Sloveniji še ni tehnološko izpopolnjenega aktivnega hleva po nemškem vzoru.), ki smo jo sicer potrdili. Kljub temu, da slovenski konjarji že poznajo pojem aktivni hlev (o njem je v seriji 5 člankov v Reviji o konjih pisala Mateja Vrhnjak, inženirka kmetijstva in krajine, ki je proučevala primer takšnega hleva v Nemčiji), pa se zavedajo, kot smo izvedeli v fokusni skupini, da je drag in zahteven za postavitev. Prav zato smo veseli, da smo naleteli na poenostavljeno različico takšnega hleva, saj se nam je (tudi v pogovoru z etologom Štuhecem) zdela za konja celo ustreznejša kot njena tehnološko izpopolnjena draga različica, saj konjem na domiselni, veliko bolj naraven način omogoča zadovoljevanje vseh potreb. Konj je namreč begava žival, ki ne mara hrupa in nemira in ji je naravno okolje v objemu črede najudobnejše in najvarnejše zavetje.

S svojo raziskovalno nalogo bomo tako vse te ugotovitve z veseljem prenesli med slovenske lastnike konj. Med terenskim opazovanjem smo že naredili zanimiv prispevek, ki ga je predvajala RTV SLO1 v soboto, 6. 2. 2016, v oddaji O živalih in ljudeh. Takrat smo bili še le sredi raziskave, vseeno pa smo gledalcem podali pomembne iztočnice glede načinov reje konj. S televizijsko ekipo se dogovarjamo, da bi posneli še en prispevek – v katerem bi predstavili izsledke in ugotovitve naše raziskave ter gledalcem pokazali primer domiselnega aktivnega hleva, ki smo ga med raziskovanjem odkrili.

Ker smo v anketi izvedeli, da lastniki konj v največji meri pridobivajo nove informacije preko spletnih strani, bomo poslali prispevek na slovenski portal www.konji.info, veliko jih bere Revijo o konjih, zato bomo pripravili prispevek za naslednjo številko, z urednico revije pa se že pogovarjamo o tem, da bi ob prispevku ponudili tudi poseben natečaj, v katerem bi (po vzoru nemške revije Reiter Revue) predstavljali slovenske sisteme proste reje, ki najbolje zadovoljijo konjeve potrebe po gibanju, čredi, svetlobi in zraku. Na ta način bi s primeri dobre prakse osveščali še ostale lastnike konj.

V Sloveniji je ogromno različnih konjeniških društev in klubov (samo v Občini Ormož in Občini Središče ob Dravi so 4), zato jim bomo razposlali informativne letake, ki smo jih izdelali ob zaključku

naloge. Zavedamo se, da je najtežje spreobrniti razmišljanje in početje tistih, ki se s konji ukvarjajo že dolga desetletja in počnejo marsikaj, kar so jih naučili njihovi predniki. Žal je pri delu s konji velik del tradicije premalo usmerjen v dobrobit konja, zato smo prepričani, da se uspeh našega prizadevanja skriva v besedah, s katerimi smo zaključili fokusno skupino – udeleženci so nam potrdili, da smo na pravi poti, če bomo vzgajali mlade in osveščali predvsem tiste, ki se za konja šele odločajo. Tako bo vsak bodoči lastnik konja, preden se bo odločil za nakup te plemenite živali, najprej pomislil na to, kot je v fokusni skupini izjavila Katja: »Odgovorno lastništvo je zame, da konju zagotoviš osnovne potrebe, ki jih potrebuje.«

Slika 29: Odlomek iz oddaje O živalih in ljudeh, v kateri smo predstavili svoje terensko opazovanje (Vir: RTV SLO, 2016)

7 VIRI IN LITERATURA

Biologija. Vidic, M. (ur.) Tržič: Učila International, 2007, str. 117.

DRV. *Regionaltagungen, Reise, Rabatte. Förderprojekte. Unser Stall soll besser werden*. Warendorf, Deutsche Reiterliche Vereinigung, Bundesverband für Pferdesport und Pferdezucht, 2016. Dostopno na: <http://www.pferd-aktuell.de/unser-stall/unser-stall-soll-besser-werden> (1. 3. 2016).

Höchstetter, C. Lebenshaltung: Pferde im Bewegungsstall. *Reiter Revue*. 2008, let. 51, št. 5, str. 14–17.

Hill, C. *Če bi konji govorili ... Temeljni priročnik za razumevanje konj*. 2. izd. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, 2012.

Humar, I. *Njegovo veličanstvo konj!: Klobuk dol! Globok priklon!* 1. izd. Nova Gorica: samozal., 2005.

Jamnik Cerk, K. Inštitut za rejo in zdravstveno varstvo kopitarjev, (elektronsko sporočilo), 26. 11. 2015.

Marinšek, M. *Prisluhnimo konju*. 1. izd. Ljubljana: Kmečki glas, 2014.

SURS. *Podatki po področjih. Ozemlje in podnebje. Teritorialne enote in hišne številke. Podatki o teritorialnih enotah po novem stanju občin in regij*. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 2015. Dostopno na: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=4927&idp=14&headerbar=12> (1. 1. 2016).

Trapečar, B. *Konjenikov priročnik*. 1. izd. Ljubljana: Kmečki glas, 1999.

Uradni list RS, št. 18/2002 z dne 28. 2. 2002: 6. člen ZZiv. Dostopno na: <https://zakonodaja.com/zakon/zziv/6-clen-zivalim-prilagojena-reja> (15. 2. 2016).

Vejnovič, J., Rus, J., Štuhec, I., Krušič, L. *Naši konji*. 1. izd. Ljubljana: Kmečki glas, 2008.

Veterinarska fakulteta. *Strokovno delo. Selekcija kopitarjev. Centralni register kopitarjev*. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Veterinarska fakulteta, 2015. Dostopno na: <http://www.vf.uni-lj.si/si/selekcija-kopitarjev/> (22. 2. 2016).

Vrhnjak, M. Aktivni hlev. *Revija o konjih*. 2009, let. 17, št. 11, str. 10-11.

Vrhnjak, M. Aktivni hlev v praksi. *Revija o konjih*. 2010, let. 18, št. 1, str. 36–38.

Vrhnjak, M. Inženirka kmetijstva in krajine, (elektronsko sporočilo), 2. 2. 2016.

Vrhnjak, M. Inženirka kmetijstva in krajine, (elektronsko sporočilo), 8. 3. 2016.

Werner, H. *Konji: pasme, nega, šolanje, šport*. 1. izd. Ljubljana: DZS, 1997.

Viri slik:

Slike 1, 19, 23, 27, 28, 29: Tina Zadravec, 2016

Slik 2: Janja Ivančič, 2016 (osebni arhiv; z dovoljenjem)

Slika 3: Kristy MacWilliams, 2006 (objavljeno v Hill, C. Če bi konji govorili. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, 2011, str. 9)

Sliki 4, 5: Mateja Vrhnjak, 2009 (osebni arhiv; z dovoljenjem)

Sliki 20, 21: Maja Korban Črnjavič, 2016

Slika 22: Hana Potočnjak, 2016

Slika 24: Petra Gjureč, 2016 (osebni arhiv; z dovoljenjem)

Slika 25: Elliot Howell, 2016 (osebni arhiv Urške Markelj; z dovoljenjem)

Slika 26: Društvo za zaščito konj, 2015 (dostopno na:

<https://www.facebook.com/dzksi/photos/a.837602406337283.1073742329.264169377013925/837602416337282/?type=3&theater>; 5. 3. 2016)

8 PRILOGE

8.1 Intervju s prof. dr. Ivanom Štuhecem (Priloga A)

Intervju smo opravili 1. 2. 2016 med terenskim opazovanjem. Odlomek intervjuja, ki smo ga snemali, so predvajali v oddaji O živalih in ljudeh, ki je bila na sporedu na RTV SLO 1 v soboto, 6. 2. 2016.

1. Kaj točno ste prinesli vi pred leti v Slovenijo in kako se je to obneslo?
Leta 1981 sem odšel v Nemčijo, takrat je bila to zahodna Nemčija. Na Oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete smo ugotavljali, da veda, ki pri nas še ni bila razvita, to je etologija ali po domače veda o obnašanju živali, ni imela nobene tradicije. Nekatero državo, kot so Švica, Nemčija, Avstrija, Nizozemska, so bile na tem področju bolj razvite, mi pa smo bili še v »kamenu dobi«. Jaz sem kot mlad nadebudni doktorant odšel na Inštitut za živinorejo, ki je imel sedež v Marienseeju, enota za etološke raziskave pa je bila v Trenthorstu, blizu Baltiškega morja. Tam sem začel to etologijo z veliko žlico zauživati, ker sem prišel iz okolja, v katerem to ni bilo mogoče, delal pa sem poskuse na plemenskih svinjah. Ugotavljali smo, ali tip uhlevitve vpliva na njihovo dobro počutje. Vključen sem bil v en tim, kjer nas je delalo 20 strokovnjakov različnih specialnih področij in to je bil en tak čudovit tim, ki deluje kot dobro uigran orkester, kjer eden igra violino, drugi kontrabas, tretji pihala itd. Ker so bili takšni čudoviti pogoji za delo, smo bili pri delu tudi učinkoviti in ugotovili smo, da privezovanje svinj povzroča pri živalih kronični stres. Ta se je pokazal na povečani koncentraciji stresnega hormona, kortizola, hormona skorje nadledvične žleze, ki je eden od fizioloških kazalcev stresa. Do povečane koncentracije tega hormona v krvni plazmi pride zaradi različnih stresorjev, recimo lakota, žeja, vročina, mraz, premajhen bivalni prostor, nesrečna ljubezen in podobno. Če si svinjo privezal, enostavno ni mogla narediti na svojem stojišču nič drugega, kot da se je vstala, ulegla, ni mogla storiti ne koraka naprej, ne koraka nazaj. Čeprav svinje niso športne živali (obratno – za konja pravijo, da ima veliko potrebo po gibanju!) je za njih stresor, če jim še tisto malo gibanja odvzameš. In te raziskave so bile osnova, da so v EU prepovedali rejo privezanih svinj. Mislim, da je leta 1991 pravilnik EU za zaščito prašičev že izšel. Že 1992. leta smo v reviji Sodobno kmetijstvo o tem pisali, ampak v Sloveniji zaščita živali ni takrat še nobenega zanimala. Leta 2004, ko smo pa prišli v EU in je bilo treba uskladiti zakonodajo, takrat smo pa ugotavljali, da je etologija pravzaprav ena pomembna zadeva. Do takrat so me tudi nekateri sodelavci na oddelku zafrkavali »Štuhec se bori za srečnega prašiča ali pa za srečno kokoš.« Razumelo se je, da sem budalo, oni pa morajo skrbeti za prirejo, da bo človek imel kaj jesti. Takrat so v nekaterih inštitutih po Evropi imeli močne etološke skupine, recimo v Wageningenu na Nizozemskem, je imela enota za etologijo vsaj 5 strokovnjakov – eden za prašiče, drugi za konje, tretji za govedo itd. Pri nas sem bil sprva edini, ki je moral vse pokrivati. Prva tri leta po mojem prihodu iz Nemčije je bil predmet Etologija na Oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani kot izbirni predmet. To pomeni, da ga nobenemu študentu ni bilo treba vpisati. Prvo leto je nekaj študentov tako čisto slučajno vpisalo predmet in potem je beseda dala besedo. Zanimanje za ta predmet se je tako povečalo, da je postal leta 1987 redni predmet na študiju zootehniko. Ne vem, če veste – izraza zootehniko in živinoreja imata precej podoben pomen. Smo neke vrste veterinarja, s tem, da smo mi tisti, ki ne izvajamo kurative, ampak preventivo. Če je dober rejec, veterinarja praktično ne potrebuje, potrebuje ga samo za morebitno zdravljenje. Če so živali korektno uhlevljene, korektno prehranjene, da ne pride do pomanjkanj, praktično veterinar nima dela, razen, če si kakšna žival kaj zlomi ali pa če je težka kotitev. V tem oziru smo prehiteli Veterinarsko fakulteto. Pred 20 leti sem veterinarjem govoril, da so veterinarji z napako, ker nimajo etologije kot redni predmet v svojem študijskem programu. Menda ga sedaj uvajajo kot redni predmet in to celo kot osnovni predmet v 1. letnik. Vsaka sodobna evropska veterinarska ali kmetijska fakulteta ima v svojem predmetniku tudi predmet etologija. Zakaj? Živali, ne znajo govoriti in ne znajo povedati, kako se počutijo. Človek, ki zna živali opazovati, ve, kakšna je njihova mimika, gestikulacija, oziroma kakšna je njihova govorica telesa in jih seveda razume. V naravnem okolju je

žival dostikrat živela v optimalnih pogojih, nič ji ni manjkalo. Ko je pa človek žival zaprl v hlev, so pa nastopile druge razmere. Tukaj se pojavi eno področje, ki mu pravijo ekonomika. Če je človek zgradil drag hlev, je hotel čim več živali spraviti vanj, da bi stroški amortizacije hleva po živali bili manjši. Ker je bila prevelika gostota naselitve, so živali začele kazati, da jim nekaj ni prav in temu stanju rečemo stres. Stres je odgovor organizma, ko se bori proti neustreznemu okolju in seveda kaže se z različnimi dejavniki. Eden, morda najpomembnejši kazalec je sprememba obnašanja. Če ga znaš opaziti, boš zelo zgodaj ugotovil, da z živaljo nekaj ni v redu. Drugi kazalec so fiziološke spremembe v telesu in recimo že prej omenjen kortizol, hormon skorje nadledvične žleze, vpliva, da se razgrajujejo telesne substance, predvsem beljakovine iz mišic. S tem dobi organizem energijo, da se zoperstavlja stresorju. Tretji in četrti kazalec sta posledica prvih dveh. Gre za večjo obolevnost, žal je tudi več poginulih živali. Peti kriterij pa je še najmanj siguran, to je pa prireja. Pri živalih v stresu se zmanjšajo prirasti, pri kokoših se zmanjša nesnost, pri kravah zmanjša prireja mleka itd. In na koncu se zgodi, da čeprav si hotel prihraniti, imaš nazadnje večjo škodo. Takšno stanje primerjam s tem, da bi z lopato metal premog v peč, imel bi pa vse šipe polomljene in toplota bi uhajala ven. Logično je najprej poskrbeti za izolacijo, potem pa se spravimo kurit. Znanje iz etologije je študentom zootehnike in veterine potrebno zato, da lahko ocenijo, kaj je normalno obnašanje, ki ga kažejo živali, kadar se dobro počutijo in prepoznajo motnje v obnašanju, ki pokažejo, da je njihovo počutje slabo.

2. Če se danes ozrete nazaj, se je odnos do živali na področju živinoreje kaj spremenil in kako se to kaže?

Ja, se je spremenil, ker je tudi ustreznega znanja čedalje več, tudi pri nas. V 10.000 letih in več, ko imamo domače živali, človek ni živali hotel udomačiti zato, da bi jih trpinčil – želel je živeti z njimi v simbiozi. Problematika je nastala v 20. stoletju, ko je ekonomika narekovala, da je treba čim boljje izkoriščati hleve, krmo itd. Ko so živali odgovorile s poslabšanjem zdravja in prireje, je človeka to udarilo kot bumerang. Začel se je spraševati zakaj. EU ima vrsto smernic, ki služijo zaščiti živali, recimo en primer – pri prašičih je zahtevano minimalno 0,65 m² na 100 kg težkega prašiča. In so naši rejci tarnali, kako bo to njih po žepu vsekalo. Veste, kaj je za 100-kilogramskega prašiča 1 m krat 65cm? To je tisto minimalno in če rejec tega res ne privošči živali, si zasluži kazen. V naši zakonodaji imamo Pravilnik za zaščito rejnih živali in seveda zdaj to sili rejca, da se drži normativov. Če se jih ne drži, ga bo lahko kaznoval inšpektor. To je ena stvar. Marsikateri rejec je pa do živali tako dober, da hoče, da se njegove živali dobro počutijo. Takrat je lahko problem samo v tem, če rejec nima ustreznega znanja. V takem primeru ne naredi nekaj v redu, recimo zdaj, ko smo pri konjih, mnogokrat v hlevu za konja vidiš zelo visok napajalnik in kaj se zgodi pri visokem napajalniku? Konj je v naravi vedno pil vodo precej nizko pri tleh, iz rek ali jezer. Če ima napajalnik previsoko, nima več glave in vrata v ravni liniji, ampak ju mora upogniti. To že ni več naraven način pitja. In ko vprašam lastnika konja, zakaj ima napajalnik tako visoko, mi odgovori, da zato, da ga konj z brkami ne poškoduje. Napajalnik lahko na drug način zaščitiš, če je na manjši višini, konj bo pa le pil na normalni način. Že za velikega konja naj bi bilo dno napajalnika približno 60 cm od tal.

3. Na kakšen način ste s svojim znanjem najbolj vplivali na stanje slovenske konjereje? Ste bili bolj aktivni na terenu ali v predavalnici?

Kar se konj tiče, jasno, da sem moral kar precej literature prebrati, da sem etogram konja spoznal. Na Oddelku za zootehniko imamo konjerejski center na Krumperku. Nekdanji trener Matjaž Čik v disciplini preskakovanja ovir me je nagovarjal, da bi jaz tudi šel v tekmovalne vrste. Pri meni je problem poškodovana hrbtenica in ne vem, če bi to bilo ravno najbolje. Smo pa zaradi velikega zanimanja študentov pod mojim mentorstvom naredili, mislim, da več kot 20 diplomskih nalog na temo »konj«. Decembra lani je bil zagovor najnovejše. Naš konjerejski center, pa tudi takšni hlevi, ki so po terenu, so omogočili, da so študentje lahko svoj eksperimentalni del naloge naredili v primernem okolju. Za nekatere vrste živali na Oddelku za zootehniko sploh nismo imeli svojih objektov. Prašičev nismo imeli, krav molznic tudi ne, konje smo pa imeli in to dokaj blizu. In kaj je pri etoloških raziskavah pomembno? Moraš iti v hlev, ne moreš v dnevni sobi na kavču opazovati živali. Lahko, če si poskrbel za to, da so snemane in da na ekranu opazuješ obnašanje. Je pa res, da

marsikateri etolog daje prednost direktnemu opazovanju. Če opazuješ obnašanje živali s posnetkov, se lahko zgodi, da se konj ustraši. Če imaš posnetek, ne veš, mogoče je pripeljal po cesti kak avto ali pa je kje zagrmelo ali pa kaj podobnega. Direktno opazovanje je zelo dragoceno, je pa res, moraš biti tam in toliko ur opazovati, da lahko dobiš dovolj ponovitev, da je dobljeno povprečje reprezentativen vzorec resničnega obnašanja živali. Povsem na vaše vprašanje še nisem odgovoril. Aktiven v konjskem športu nisem bil. Preko diplomskih nalog smo pa dosegli, da so jih brali drugi in seveda takšni poskusi potem povečujejo naše znanje, kar je vse v prid boljšemu odnosu človeka do konja. Kdor živali ne pozna, za njo ne more ne skrbeti ne ocenjevati njenega počutja.

4. Kateri so sistemsko najbolj dovršeni hlevi? Torej računalniško vodeni hlevi ... kakšen je vaš pogled na nove, torej moderne načine uhlevitve konj, ki jih v tujini že imajo, pri nas pa se šele seznanjamo z novimi primeri te dobre prakse?

Ni nujno, da je vse, kar je moderno, tudi dobro! V Nemčiji sem videl tudi tračnice, po katerih se je vozila gondola in vsakemu konju ob določenem času dala določeno količino hrane – vse je šlo avtomatsko. Konj se zaradi te moderne tehnike ne počuti nič boljše niti nič slabše. Dostikrat se zgodi, da je kaj tako modernega celo v nasprotju z dobrim počutjem, recimo kakšne stvari, ki povzročajo velik ropot. Konj je žival, ki ji rečemo tudi begava žival, zakaj? V naravnem okolju se je vedno reševal z begom in je zelo dojemljiv za vsak hrup iz okolice. Če kaj počti, če kaj zašumi, recimo – če bi vi s konjem želeli po nekem terenu jahati, se lahko zgodi, da je polivinilasta vrečka na grmovju, veter zapiha, konj se ustraši in vas vrže iz sedla. Na take dražljaje se konj lahko navadi, če jim je večkrat izpostavljen in potem težava izgine. V bližini Münchna, v Grubu je Bavarski deželni zavod za živinorejo in tam so imeli na pašniku hlev, ki je imel štiri stebre, streho in samo dve steni sta bili polni, pod streho nastlano in to je bil hlev za konja. Zelo enostavno, ampak za konja odlično. Lahko je tekal na pašniku, lahko se je umaknil pred padavinami in vetrom, tako da mu ni nič manjkalo. Človek, ki se na živali ne pozna, bi si mislil, da jo je treba zapreti v topel hlev, da revčka ne bo zeblo. V pretoplem hlevu žival lahko celo v vročinski stres spraviš, zaradi svojega neznanja. Znanje je potrebno in tudi, če pride k hiši inšpektor, ki ga nima dovolj, je kmet tisti, ki se mora braniti. Dobili smo prijavo "ta in ta kmet ima govedo tudi po zimi na prostem" in je bila globa 1.000 €. Napisali smo strokovno mnenje, da to ni nobeno mučenje, ampak je za živali celo ugodno. Ko smo s študenti šli na ekskurzijo na Nizozemsko, smo videli, kako so telička 1dan starega dali ven na veter, ki je pihal s severnega morja. Njihova teleta so bila zdrava, pri nas pa so v toplih porodnišnicah teleta imela pljučnico. Na Nizozemskem so živali bile utrjene. Evolucija je govedo naredila za stepsko žival in biti zunaj je za njo najbolj normalno. Zato izjava, da moderni hlevi, če ni nekega znanja zadaj, še ne pomenijo dobrega počutja. Še en primer: v Nemčiji je bila tovarna hlevske opreme, kjer so delali pasove za privezovanje svinj in so s prodajo dobro služili. Naši rezultati so tisto firmo prisilili, da so po prepovedi take tehnologije morali delati nekaj drugega. Je pa res – živinorejci so dostikrat izpostavljeni tistemu reku "Ko ima nori denar, takrat pametni prodaja" in če greste na sejme, se bo vse svetilo in vsi bodo zagotavljali, da prodajajo najboljše. Zgodi se, da rejec drago plača za to, da naredi slabši hlev, kot ga je imel prej. In zakaj je moral denar dati? Ker ni imel ustreznega znanja.

5. Kolikor smo imele opravka s konjarji, se nam zdi, da po letih najbolj izkušeni konjarji tudi niso najbolj na tekočem z novimi smernicami v konjereji. Odgovore nam bo pomagala pridobiti anketa, ki smo jo naredile in poslale, kaj pa o tem menite Vi?

Vprašanje je, kakšne so te nove smernice, ali je to nekaj bleščečega, s katerim prodajalec poskuša rejca prepričati, da je to dobro za njegove živali. Drugo pa je ... Ko smo imeli na Oddelku za zootehniko pred sedmimi leti v gosteh prof. Elendorfa iz Marienseeja, je predaval o primernem treningu konj. Če gre v tem primeru za novo smernico, je to zelo koristno. Na galopskih dirkah (to je najbolj brutalen šport za konje in se je dogajalo, da so na galopskih stezah konji padali in umirali na dirkah) naj sodelujejo le vrhunsko trenirani konji! Trening mora biti kvaliteten. Seveda – tu so različne živali, ki različno reagirajo na proizvodnjo laktata v mišicah – ene ga hitro metabolizirajo, druge ne. Tiste, ki ga ne, sigurno niso primerne za galopske dirke. In seveda, vsako žival se da z boljšo metodo treninga pripraviti bolje in v povečevanju takega znanja se mi zdi zelo dobro, da govorimo o novih

smernicah. Morate pa biti sposobni, da boste znali ločiti koristen nasvet od nekoristnega in vsaka nova smernica ni vedno korak na bolje.

6. Med branjem zakonodaje smo ugotovile, da je zakon o živinoreji zelo ohlapno zapisan in da bi si ga nepoučen lastnik konja lahko razlagal po svoje, o potrebah živali govori ohlapno. Kaj menite Vi sami o tem?

Ja, na področju zakonodaje smo pa res imeli kar veliko težav – pač imamo državne službe in uslužbenke, ki mislijo, da vse najbolje vejo sami. Ko je bil prvi Pravilnik za zaščito rejских živali izdan, smo člani takratnega Strokovnega sveta za zaščito živali napisali štiri strani pripomb. Mnogi člani so bili žal slabo napisani. Če ste tudi vi ugotovili, da so nekatere zahteve preveč ohlapne, potem je to novo mnenje, da ta pravilnik ni dober. Pri ustvarjanju zakonodaje se včasih počutiš kot Don Kihot, ki se bori z mlini na veter. Mi smo, recimo, v zakonodaji zagovarjali stališče "govorimo o dobrem počutju živali ne o dobrobiti!" Ne, oni so bolj pametni in so rekli, da nas lahko poslušajo, odločali pa bodo oni in zdaj je v slovenski zakonodaji uporabljena hrvaška beseda dobrobit. Tega sem se na hitro spomnil, ker sem na ta »dobrobit« alergičen in če lahko premoremo lepe slovenske besede, zakaj jih ne bi uporabljali? Še posebej grem rad v Prlekijo. »Vaš« Fran Miklošič je bil celo rektor dunajske univerze in kot jezikoslovec je skrbel za lep slovenski jezik. Morda imate bolj izrazito skrb za lep slovenski jezik po njem in to v Prlekiji zelo spoštujem. V Ključarovcih smo večkrat bili na sestankih Strokovne komisije za ljutomerskega kasača, vsaj mislim, da se je to strokovno telo tako imenovalo. Na eni seji smo predlagali, da bi dijaki ljutomerske gimnazije naredili seznam strokovnih izrazov v konjereji in zdaj ne vem, ali se je to zgodilo ali ne. Sem že 3. leto upokojenec in tudi na seje omenjene komisije ne hodim več.

7. Iz preučene literature in ostalih virov smo ugotovile, da so za konje najbolj prijazni odprti tipi hlevov, v naši raziskovalni bi rade ugotovile, kakšni tip hlevov trenutno prevladuje v Sloveniji in rade bi konjarje prepričale oz. osvestile v tej smeri, da bi vsakdo pri ureditvi hleva najprej razmišljal o potrebah živali, torej konja. Kaj pa vi menite o uporabni vrednosti naše raziskovalne naloge?

Mislim, da boste veliko dosegle, če boste dobile realen pogled v stanje na področju uhlevitve slovenskih konj. Da bi lahko konjerejce prepričale, da njihov hlev ni najboljši, to boste malo težje dosegle. Morda se bo zgodilo, da boste presenečene ob kakšnem zaostalem načinu gledanja. Vse to je možno, da boste ugotovile, je pa res, da predvidevati tega ne morem. Na tem področju nismo nobene diplomske naloge naredili. Če bi jo, bi Vam lahko bila uporaben literaturni vir. Je pa Vaša mentorica, gospa Tina Zadravec, o aktivnem hlevu že govorila in tudi mi smo na Oddelku za zootehniko imeli namen narediti eno nalogo na to temo.

8. Tukaj na primer vidimo primer po domače povedano "lauf štale" in zanima nas, če je ta hlev primeren za konja in kako vpliva na njegovo počutje. Kakšne so njegove pomanjkljivosti in prednosti?

»Das laufen« pomeni po nemško »teči«. Po slovensko bi lahko rekel, da gre za individualni hlev s posamičnimi boksi in izpusti. Če bi primerjali ta sistem s sistemom, kjer je konj privezan, bi rekel: »veliko bolje«. Vendar, če je privezan konj vsak dan spuščen in mu je omogočeno dolgotrajno gibanje po pašniku, potem ni ta sistem čisto nič boljši od onega. Če pa ni spuščen vsak dan, potem pa je velika razlika, ker izpust pred individualnim boksom omogoči konju narediti par korakov in bi ga lahko primerjali z balkonom v stanovanjskem v bloku. Konj lahko gre ven in si lahko ogleduje okolico. Za begavo žival je to zelo pomembno, da je seznanjena z vsem, kar se v okolici dogaja. Možnost, da lahko gre na dvorišče ali na pašnik, je pa veliko izboljšanje! Ob ustrezni tehnologiji tudi sam sistem privezanih konjev ni slab, ampak vedeti moraš, da je tisti privez samo za zelo omejen čas, recimo za čez noč. V Lipici imajo porodnišnico in tam noter je 30 do 50 kobil. Ko jih krmijo z ovsom, jih morajo privezati. Če jih ne bi, bi to bil pretep. Če so trije konji v skupini, pa daste enemu sladkorček, bo nevoščljivost začela delati, še posebej, če dobi sladkorček zadnji v socialni hierarhiji. Takrat se začnejo brcati in gristi, ker bi vsak rad dobil. Ko želiš konju nuditi veliko gibanja tudi pozimi, je posledica zgažena ruša na pašniku. Toda tudi pri tem si lahko pomagamo.

8.2 Intervju z Urško Markelj, dipl. ing. zootehnikе (Priloga B)

Intervju je bil opravljen preko elektronske pošte 10. 2. 2016

Približno koliko konj oz. lastnikov v Sloveniji obiskujete in na kakšen način jim pomagata?

V Avstraliji nas imenujejo "podiotherapist" (podioterapevt); v ZDA in Angliji "natural hoof (ali horse) care practitioner" ... Razen "dipl. ing. zoot." uradnega naziva nimam; sem načeloma strokovnjakinja za rehabilitacijo kopitnih patologij ...

Moja osnova je torej zootehnika, kar je super baza za to, kar delam; priučila sem se s številnimi klinikami in seminarji po Evropi, vajeništvom, lastnim študijem, potovanjem po svetu in spoznavanjem situacij drugod po svetu ...

Ko sem začnjala, šol v bistvu še ni bilo za to.

"Bosonogi pristop", "naravna oskrba kopitnih patologij" so poimenovanja. Nimamo "trademarkregistered" imen. In ne - definitivno ne gre samo za način obdelave kopit. Zelo daleč od tega ... Gre za nekaj veliko širšega, celostnega.

Obiskujem okoli 145 konj v Sloveniji. Najprej odstranimo vzroke težav, zaradi katerih so me klicali (podkve, prehrana, podlaga, stres ...), za posameznega konja določim dieto (odstranimo dodatke, ki niso primerni in po potrebi dodamo tisto, kar posamezen konj potrebuje glede na zatečeno stanje). Nato se lotimo kopit – če je konj še kovan, ga razkujemo (občutljivejše konje postopoma v nekaj tednih), nato obrežemo kopita na način, ki omogoča normalen kopitni mehanizem in stremi k naravni obliki kopitne kapsule, koliko je le-ta glede na zatečeno stanje mogoča. Po potrebi priporočam podporo jeter, probiotike ali priporočam posvetovanje z drugimi strokovnjaki – veterinarji za konje, osteopati ...

Pristop je odvisen od začetnega stanja konja – nekateri lastniki se name obrnejo, ko je konj že obležal in je ostala stroka dvignila roke (za te ne morem zagotoviti, da nam bo uspelo), spet drugi se name obrnejo za mlade konje, ki še niso bili nikoli kovani in so načeloma zdravi in bi lastniki želeli, da taki tudi ostanejo.

Kaj so po vaših izkušnjah največje napake, ki jih hote ali nehote dela človek pri negi in načinu reje konja?

- Preobremenitev premladih živali – jahanje pred petim letom starosti, skakanje pred osmim letom starosti.
- Prezgodnje kovanje (skelet, vključujoč kopitno kost, se razvija do 8. leta).
- Premalo gibanja.
- Premalo stika z vrstniki.
- Hude napake v prehrani, večina konj je preveč krmljenih.

Je podkovanje konja potrebno?

Ne. Kot je napisano v ogromno virih, podkev konkretno omejuje prekrvavitev spodnjega dela okončine (pri nas to delajo mišice, pri konjih do karpusa oz. tarzusa mišic ni, to funkcijo prevzemajo kopita in venski pletež na svitku) - posledično je prizadeta kompletna cirkulacija telesa, zaradi česar ima bolj obremenjena pljuča in srce (rek, da ima konj 5 src, le ni tako iz trte zvit). Rast kopita in s tem izločanje dela metabolitov je omejena (kovano kopito potrebuje 12 mesecev, da preraste, boso 6 do 9 mesecev), zaradi česar ima konj dodatno obremenitev jeter in ledvic.

Da o kontrakcijah, vibracijah in posledicah za muskuloskeletalni aparat niti ne začnem.

Živimo v 21. stoletju in na voljo imamo konkretno zbirko zaščit za kopita, ki ne škodijo in ne omejujejo k. mehanizma, če že potrebujemo zaščito za kopita. In če jo, moramo delati na odpravi vzrokov, da

kopita potrebujejo zaščito - če se konj brez zaščite ne more normalno gibati, ima zdravstvene težave, ki jih je potrebno odpraviti.

Edino v primeru hude frakture kopitne kosti je kovanje primerno – a le za krajši čas.

Kateri od omenjenih tipov hlevov po vašem mnenju (glede na teren, ki ga pokrivata) v Sloveniji prevladuje?

- a) Zaprti tip s privezi.
- b) Zaprti tip z boksi.**
- c) Zaprti tip z boksi, ki imajo individualna okna.**
- d) Odprti tip z individualnimi padoki.
- e) Odprti tip s skupnim izpustom – lauf štala.
- f) Aktivni hlev.

Za toplokrvne konje nekako b) in c); b) je večina tekmovalnih hlevov; tam tudi pogosto ni izpustov »ker ga konji v treningu ne potrebujejo« (citiram precej posplošeno mnenje trenerjev turnirskih konj), kar bi v moji knjigi moralo biti prepovedano c) oz. angleški boksi nekako rastejo v popularnosti, bi rekla, da bodo sčasoma prevladovali (če že ne) – v kombinaciji z njimi je ponavadi dnevni izpust ali pašna.

Lauf šale so v porastu, jih je pa še vedno mnogo premalo. Aktivni hlev je v Sloveniji precej nov pojem ... Klavni konji so večinoma v privezih ali v prosti reji.

Morda veste – ima kdo v Sloveniji aktivni hlev?

Vem, da HIT aktiv sistema nihče nima, je pa nekaj približkov ...

8.3 Intervju s predsednico Društva za zaščito konj (Priloga C)

Intervju smo opravili preko elektronske pošte 16. 2. 2016

Kako dolgo ste v društvu aktivni in koliko vas je? Predvsem pa – kako je prišlo do ideje o ustanovitvi društva?

V sklopu našega društva deluje tudi RC Petra, to je rehabilitacijski center za konje, kar pomeni, da pomoči potrebnim konjem nudimo sicer začasno zatočišče, hkrati pa jih tudi psihofizično rehabilitiramo in pripravljamo na nov dom, na posvojitev. Društvo je res neprofitno in prostovoljno in dejansko je njegovo delovanje odvisno od prispevkov dobrosrčnih ljudi ter donatorjev. Ustanovni sestanek društva je bil 23. decembra 2011 in od treh ustanoviteljic društvo danes šteje okoli 300 članov. Od tega je večina podpornih, nekaj delno aktivnih in dejansko dnevno aktivnih nekje 10 do 15. Slednji pomeni, da smo pri živalih prisotni vsak dan, da se z njimi vsak dan ukvarjamo in zanje skrbimo. Do ideje smo prišle, ker smo vse ljubiteljice konj, seveda tudi drugih živali in ker smo ugotovile, da ta prekrasna bitja v naši državi nimajo nikogar, ki bi jim pomagal, ki bi njihove lastnike osveščal ter tako pripomogel k boljšim življenjskim pogojem.

Na kakšen način konkretno pomagata konjem? Kako izveste za primere zanemarjanja in zlorabe konj in kako se lotite reševanja?

Društvo dejansko ni bilo ustanovljeno z namenom lastnikom jemati – odvzeti živali, ampak bolj z namenom izobraževanja in osveščanja. Kasneje se je izkazalo, da je to kljub vsemu premalo in da bo v najhujših primerih potrebno tem revežem najti tudi začasni dom, kjer bodo lahko počakali na nove in primerne lastnike – posvojitelje. Imeli smo srečo, da smo za daljše obdobje dobili v najem, sicer zelo zapuščeno kmetijo, ki smo jo uredili, kolikor smo pač imeli zmožnosti in pridnih rok. Tu živali najdejo svoj mir, se sprostijo in se pripravljajo na posvojitev.

Ponavadi in v največ primerih nas o zanemarjanju, zlorabljanju in trpinčenju obvestijo ljudje. Zelo vesela sem, da so postali pozorni tako na sprehodih, na dopustih, tudi v svoji okolici. Da ne pogledajo več vedno stran, ampak vzamejo tudi fotoaparati in kaj poslikajo. Zelo dobro sodelujemo tudi z inšpekcijami UVHVVR, tudi od njih prevzamemo odvzete konje.

V društvu imamo sicer v ta namen organizirane, kot jim rečemo »Nadzornike živali«. Tem ljudem razdelimo prijave in potem preverjajo njihovo upravičenost. Dejansko gremo do lastnika predvsem zato, da bi pomagali tako živali kot njemu in ne z namenom, da bi žival kar odvzeli. Teh pooblastil niti nimamo, ima jih le inšpekcija. V veliki večini primerov lastniki našo pomoč sprejmejo, prav tako nasvete, saj se s tem izognejo inšpekcijskemu nadzoru in njihovim kaznim. Če pa lastnik ne želi sodelovati in v primerih, ko se izkaže, da se zadeve kljub našemu posredovanju ne izboljšajo, pa seveda napišemo prijavo na pristojni OU UVHVVR in potem zadevo prevzame inšpekcijska služba.

Nam lahko opišete, kakšen se vam zdi odnos slovenskih konjarjev do svojih konj in kje se kaže?

Moram reči, da se je odnos človek – konj v zadnjih letih le spremenil. Še vedno se najdejo primerki, za katere mi je žal, da so lastniki tako plemenite živali, vendar naše delo kljub vsemu ni zaman. Če smo še pred tremi leti dobivali hudo pretepe in ranjene živali, tega danes dejansko skoraj ni več. Še vedno sicer ostajajo primerki, ki svojim živalim ne nudijo dovolj hrane in vode, kovaških storitev in jim odrekajo nujno veterinarsko pomoč. Moteče so tudi še divje konjenice, ki se z in nad živalmi izživljajo na drugačne načine. So tekmovanja v hudih vročini, za katere si želimo, da bi bila v primernejšem času. Še so stvari, ki jih ni lepo videti, vendar počasi se odnos med lastnikom in konjem izboljšuje, postaja bolj prijazen živalim, ljudje jih ne gledajo vedno samo kot stroj, kot neživo stvar, ampak kot bitje z dušo in srcem. Ampak kot sem rekla, še so izjeme in še veliko dela in truda bo potrebno vložiti, da se bo ne samo pri nas, ampak tudi po svetu spremenil odnos ljudi do vseh živali.

Katere konjeve potrebe človek največkrat zanemarija?

Čeprav se zdi, da človek največkrat zanemari konjevo potrebo po hrani, vodi in čistoči, temu ni tako. Konj je zelo čustvena in senzibilna žival, ki potrebuje ogromno ljubezni, časa, druženja. Zelo srečen je, kadar se z njim pogovarjamo, saj čuti, da se posvečamo samo njemu in da si v tistem trenutku popolnoma pripadamo. Ljudje – jahači so prepričani, da je druženje s konjem možno samo, če sedeš v sedlo in odjahaš. In če je priden, ga še malo potrepljaš in to je vse. Izkušnje so mi pokazale, da je to konju premalo. Potrudil se je zato, da bi bili vi srečni in zadovoljni, vi pa ste ga samo malo potrepljali za nagrado. Izredno lep občutek in močna povezanost se doseže na sprehodih, ko si vzamete čas in sedete med njih na pašnik, ko si vzamete čas samo zato, da ga božate in mu šepetate na uho. Takrat se bo sprostil, poslušal in užival, imel bo občutek, da ga imate radi tako kot ima rad on vas.

Kakšne posledice to pušča na konju? Se jih sploh da »popraviti«?

Čeprav konj vsa svoja srca in dušo vedno daje svojemu gospodarju, pa se zgodi, da konj zaradi tega občuti in dobi psihične rane. Lahko je ozdraviti telo ran in bolečine, težko je pozdraviti mrtvo srce in dušo. Tu je rok rehabilitacije veliko daljši, veliko počasnejši in terja ogromno znanja ter potrpežljivosti. Nezaupljivost je ena najtežjih posledic. Imeli smo konje, ki jih njihovi lastniki niso nikoli pobožali. Ti so se bali kakršnegakoli človeškega dotika. Ure in ure je trajalo, da smo pridobili toliko zaupanja, da smo se lahko dotaknili smrčka. In potem spet ure in ure, da se je toliko sprostil in zaupal, da smo mu lahko pripeli povodec. Ja, mislim, da so najhujše psihične rane. Ampak, saj je tako tudi pri človeku, kajne?

S katerimi bolezenskimi znaki oz. motnjami vedenja pri konjih, ki so bile oz. so posledice zanemarjanja in mučenja konj ste se že srečali?

Oh, ja, najbolj znan je seveda »medvedji ples«. Pa grizenje, brcanje, tolčenje po tleh, razbijanje, kar tako za kratek čas, brcanje z zadnjimi nogami v stene, strah pred osamo, strah pred človeškim dotikom, pred bičem, strah pred drugimi konji, strah pred zaprtim prostorom.

Nam lahko opišete najhujši primer mučenja oz. zanemarjanja konja, ki ste mu bili priča? Kako je potekalo reševanje? In kakšen je bil konec?

Najhujši primerek je bila vsekakor kobila Lucky. Kot šetmesečno žrebe je bila kupljena in do petega leta zaprta v svinjak brez okna. Samo dvakrat je bila v vseh letih za pet minut pripeljana pred hlev. Kako se je počutilo tisto malo žrebe v majhnem temnem prostoru, si niti zamisliti ne morem. Nikoli ni občutila človeškega dotika, slišala lepe besede, ni videla svojih vrstnikov, ni dirjala in se igrala po travnikih, občutila sončnih žarkov, dežja, snega. Hrano in vodo je dobila, če je bil lastnik pri volji in če ni bil preveč pijan. Če se mu je zdelo, da jo mora udariti, jo je udaril. Če se poistovetim z njo, si ne morem zamisliti, kako bi bilo, da me kdo za toliko časa zapre v samico in temnico. Mora se ti zmešati. Hvalabogu je lastniku zmanjkalo denarja za pijačo, pa je začel prodajati kmetijske stroje. Kupec, ki je prišel, pa je namesto strojev opazil to siroto. In namesto stroja je kupil njo ter nam jo pripeljal. To je bil najtežji primerek socializacije. Lucky se je bala hleva, boksa, prvih 14 dni sploh ni stopila vanj, samo stala je na soncu in dežju in uživala. Njene oči so se nenehoma solzile, saj na svetlobo ni bila navajena. Krtačenje je dejansko odpadlo, vsak dotik je bil zanjo, kot bi jo udarjal z bičem. Za tako hudo psihično uničenega konja, tudi mi nismo znali dovolj strokovno poskrbeti, zato smo izprosili donacije in ji omogočili strokovno socializacijo pri stokovnjakinji v Italiji. Žal, tudi ta ni bila v celoti uspešna. Lucky je bila že preveč psihično poškodovana. Sicer se je naučila hoditi na povodcu in dovolila dotik po glavi in vratu, kaj dosti več pa ne. Vrnila se je k nam, dali smo ji čas, da se sama privaja na nas ljudi. Potem smo začeli opažati, da postaja njen trebuh vse bolj napet in ona vse bolj klavrna. Začela je hirati. Čeprav s težkim srcem, smo se odločili za evtanazijo. Obdukcija je pokazala, da je bila vsa njena notranjost rakava. Tudi to je bila posledica dolgotrajnega psihičnega mučenja in trpljenja.

Kaj so po vaših izkušnjah največje napake, ki jih hote ali nehote dela človek pri načinu reje (uhlevitve) konja?

Zanemarjanje kopit in zobovja, slaba oskrba (od hranjenja do čiščenja hlevov), psihično maltretiranje živali.

Če pomislite na prijave, ki so bile podane na vaše društvo in ste jih šli preverjat ... za katere od spodaj naštetih tipov hlevov je bilo podanih največ prijav?

- a) **Zaprta tip s privezi.**
- b) Zaprta tip z boksi.
- c) Zaprta tip z boksi, ki imajo individualna okna.
- d) Odprta tip z individualnimi padoki.
- e) Odprta tip s skupnim izpustom – lauf štala.
- f) Aktivni hlev.

V katerem od zgornjih tipov hlevov pa je bilo dejansko največ zanemarjenih konj (torej, da je bila podana prijava upravičena in je res šlo za zanemarjanje ali mučenje, ker vemo, da ljudje včasih prijavijo koga, ki ima konje na zraku, blatne ...)?

Ljudje res prijavljajo tudi umazane konje ali konje na pašnikih. Največkrat zaradi pomanjkanja vode v poletnih mesecih, pogostokrat zaradi vremenskih razmer, ki se jim ne zdijo primerne in v primerih, ko živali nimajo primerne zavetja. Daleč največ prijav pa je zaradi zanemarjanja rejnih konj, na privezih, ki nimajo očiščenih hlevov, ker so njihova kopita v hudo slabem stanju.

V zadnji polovici leta pa na splošno predvsem zaradi kopit, tako vhlavljenih konj, kot konj na pašah.

Koliko zgodb s srečnim koncem ste že podpisali?

Veliko. Ne štejem jih več, sem pa srečna za vsako zgodbo s srečnim koncem. Še posebno za tiste, ko pri eni hiši podpišejo dve ali tri. Me pa zelo žalosti, da je v državi, zaradi slabe gospodarske in finančne situacije, čedalje manj možnosti za takšne zgodbe. Da se zgodi, da se zgodbe s srečnim koncem vrnejo nazaj in pri nas ponovno čakajo, da najdejo svoj dom za vedno. Tak, kjer jih bodo imeli radi do smrti, kjer bo njihovo življenje takšno, kot bi ga moral živeti vsak konj. Žalostno je, da je v tej državi toliko trpečih ljudi, posledično s tem pa temu primerno število živali. Ne samo konj, tudi ostalih.

8.4 Ocenjevalni obrazec za hleve (Priloga Č)

OCENJEVALNI LIST ZA HLEVE – HLEV _____

KRITERIJI	OCENA
Zadovoljevanje potrebe po prostoru 1- Hlev sestavljajo samo privezi. 2- Konjem je omogočeno bivanje v boksih. 3- Vsak boks ima padok, v katerem se konji lahko sprehajajo. 4- Odprti hlev z izpustom. 5- Odprti hlev, ki ima vsaj 0,5 ha pašnika, v katerega konji prosto izstopajo.	
Zadovoljevanje potrebe po hrani in vodi 1- Konj nima zagotovljene hrane in vode. 2- Konj nima celodnevne dostopa do hrane. Hrano in vodo prejme največ dvakrat na dan v majhnih količinah. 3- Konj ima zagotovljeno hrano in vodo skozi cel dan, vendar je le-te premalo za njegove potrebe. 4- Konj ima neomejene količine hrane in vode omogočene skozi celi dan. 5- Konj dobiva hrano in vodo s pomočjo elektronsko vodenega sistema.	
Zadovoljevanje potrebe po družbi 1- Hlev je dom za samo enega konja. 2- V hlevu je uhlevljen konj in še ena druga žival (npr. koza). 3- V hlevu sta dva konja, ki pa jima ni zagotovljeno druženje skozi cel dan (imata ločene bokse, v katerih nimata nobenega stika). 4- V hlevu je uhlevljeno neparno število konjev, ki so nenehno v stiku. 5- V hlevu je parno število konjev, ki so lahko vedno v stiku.	
Zadovoljevanje potrebe po gibanju 1- Konj je v hlevu s privezi in nima možnosti izpusta. 2- Konj je v hlevu z boksom in nima možnosti izpusta. 3- Konj je v boksu/privezu in ga vsak dan razgibljejo ali dajo v izpust. 4- Hlev je zasnovan tako, da konju dopušča, da lahko prosto teka po manjšem izpustu in ima zagotovljeno zavetje. 5- Konj ima na voljo velike površine, na katerih se lahko giblje in so mu vedno na voljo.	
Zadovoljevanje potrebe po zraku in svetlobi 1- Hlev nima niti enega okna, svetlobe pa ni. 2- Hlev ima eno majhno okno, ki zavzema manj kot 5 % talne površine hleva. 3- Vsak boks v hlevu ima okno, ki je odprto in konju omogoča razgledovanje po okolici. 4- Hlev ima odprto eno steno, ki omogoča izhod na ograjen izpust. 5- Konji večino dneva preživijo na odprtem, za zavetje je namenjen odprt hlev.	

Kraj: _____ Število konjev: _____ Dolžina in širina hleva: _____

8.5 Anketni vprašalnik (Priloga D)

Spoštovani,

smo učenke, ki v okviru šolske raziskovalne naloge raziskujemo odgovorno lastništvo konj ter problematiko načina reje konj v Sloveniji. Pred vami je anketa, za katero lepo prosimo, da nam jo iskreno in temeljito izpolnite, saj nam bo v veliko korist pri raziskovanju problema. Z rezultati bi radi pomagali najti rešitve pri reševanju problematike konjem prijaznega načina reje.

Hana Potočnjak, Larisa Šek in Katja Tajhman (OŠ Ormož)

1. Prosimo, obkrožite regijo, iz katere prihajate.

- a) Pomurska. b) Podravska. c) Zasavska. č) Posavska. d) Koroška.
e) Savinjska. f) Gorenjska. g) Jugovzhodna. h) Obalno-kraška.
i) Osrednjeslovenska. j) Goriška. k) Primorsko-notranjska.

2. Koliko časa ste aktiven lastnik konja?

- a) Manj kot eno leto.
b) 2–5 let.
c) 5–10 let.
č) Več kot 10 let.

3. Za kaj uporabljate konja? (Obkrožite samo en odgovor, ki najbolj velja za vas.)

- a) Konj je moj ljubljencek in uživam v skrbi zanj.
b) Konja uporabljam predvsem za rekreativno jahanje.
c) Konj je moj aktivni športni partner.
č) Konj mi pomeni vir zaslužka pri prodaji za meso.
d) Konja uporabljam za vzrejo (imam plemenskega žrebca oz. kobilo).

4. Kakšen tip hleva imate (oz. v kakšnem hlevu se nahaja vaš konj)?

- a) Zaprt hlev s privezi.
b) Zaprt hlev z boksi.
č) Zaprt hlev z boksi, ki imajo individualna okna (da lahko konji gledajo ven).
d) Odprt hlev z boksi – vsak boks ima izhod s padokom.
e) Odprt skupinski hlev s stalnim izpustom (»lauf štala«).
f) »Aktivni hlev« (večji odprt hlev z avtomatsko vodenimi krmilnimi postajami, napajalniki, mesti za počitek, izbiro paše, možnostjo aktivne zaposlitve in izbiro življenja v čredi).
g) Drugo: _____

5. Kakšne so za vašega konja možnosti izhoda na svež zrak?

- a) Narava hleva dopušča konju, da sam izbira izhod na zrak.
b) Hlev ima vedno – tudi pozimi kakšno okno odprto, konje pa spuščamo ven, ko vreme dopušča.
c) V hlevu pozimi zapiramo okna, poleti je odprt, konje pa spuščamo ven, ko vreme dopušča.
č) Hlev ima okna vedno – tudi pozimi odprta, konje vsak dan, ne glede na vreme spuščamo ven.
d) Drugo: _____

6. Na kakšen način svojemu konju omogočite gibanje? (Obkrožite le en odgovor, ki najbolj drži za vas oz. če imate več konj – velja kot praksa za večino vaših konj.)

- a) Konj je redno – vsaj 3-krat tedensko rekreativno jahan.
b) Konj je v rednem športnem treningu.
c) Konja razgibavamo le v sprehajalni napravi.

- č) Konja le lonžiramo.
d) Konj se lahko ves čas prosto giblje – ima na voljo večji izpust (v katerem lahko galopira).
e) Konja vsak dan izpustimo iz hleva v večji izpust (v katerem lahko galopira).
- 7. Kolikokrat letno preventivno kličete »kovača« oz. poleg rednega čiščenja kopit poskrbite za kovanje/rezanje?**
- a) Manj kot enkrat letno.
b) Enkrat letno.
c) 2- do 5-krat letno.
č) Več kot 5-krat letno.
- 8. Je vaš konj podkovan?**
- a) Da, saj _____.
- b) Ne, saj _____.
- 9. Kolikokrat na dan dobi vaš konj obrok sena?**
- a) Pokladamo enkrat dnevno.
b) Pokladamo dvakrat dnevno.
c) Pokladamo trikrat dnevno.
č) Seno je ves čas na voljo in ga imajo konji na pretek.
- 10. Ima vaš konj redno družbo ali je sam?**
- a) Da, ima dnevno omogočen stik s čredo konj.
b) Ne, živi sam in nima družabnika v obliki nobene živali.
c) Da, ves čas živi prosto v čredi konj in se nikdar ne loči od nje.
č) Ima le družbo druge živali: _____ (Napišite, katere.)
- 11. Kaj menite, da je za konja življenjsko pomembno? (Obkrožite le en odgovor, s katerim se najbolj strinjate.)**
- a) Čistoča, gibanje, življenje v čredi.
b) Gibanje, življenje v čredi, svež zrak.
c) Čistoča, svež zrak, gibanje.
- 12. Ima kateri od vaših konj kakšno vedenjsko motnjo? (Obkrožite, katero. Če je ni med ponujenimi odgovori, jo dopišite.)**
- Neželena vedenja:
- a) Hlapanje (pajsanje) – vlečenje zraka skozi gobec.
b) Samopoškodovanje.
c) Majanje z glavo.
č) Kopanje z nogami.
d) Drugo: _____
e) Moji konji nimajo nobene oblike neželenega vedenja.
- 17. Iz katerih virov najpogosteje črpate znanje o konjih oz. bi ga v prihodnje želeli? (Lahko obkrožite več odgovorov.)**
- a) Revija o konjih.
b) Knjige.
c) Spletne strani: _____

č) Ustni vir (stari konjarji, kolegi).

d) TV-oddaje: _____

e) Oddaja o živalih in ljudeh (RTV SLO).

NAJLEPŠA HVALA ZA VAŠ ČAS IN ISKRENE ODGOVORE.